

SHQIPËRIA

Udhëzues mbi Transparencën dhe Pjesëmarrjen Qytetare

Të punojmë së bashku
për të fuqizuar
qeverisjen vendore

PARTNERËT SHQIPËRI
PËR NDRYSHIM DHE ZHVILLIM

The Congress

Le Congrès

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

SHQIPËRIA
Udhëzues mbi Transparencën
dhe Pjesëmarrjen Qytetare

Botimi shqip

Të gjitha të drejtat të rezervuara.
Asnjë pjesë e këtij publikimi nuk mund të
përkthehet, riprodhohet ose transmetohet,
në asnjë lloj forme apo mënyre, elektronikisht
(CD, internet etj) ose mekanikisht, përfshirë
fotokopjim, regjistrim apo ruajtje të informa-
cionit, pa lejen paraprake me shkrim të Kon-
gresit të Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të
Këshillit të Evropës
(F-67075 Strasbourg Cedex ose congress.
adm@coe.int).

Dizajni Grafik: Gent Grafik shpk
© Këshilli i Evropës
Botimi i parë, Dhjetor 2018
Printuar në Tiranë nga Gent Grafik shpk

FALENDERIME

Udhëzuesi mbi Transparencën dhe Pjesëmarrjen Qytetare në Shqipëri u realizua nga Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Evropës dhe organizata Partnerët Shqipëri për Ndryshim dhe Zhvillim. Përgatitja dhe publikimi i këtij udhëzuesi u bë i mundur falë mbështetjes financiare të Qeverisë së Principatës së Lihtenshtajnit.

Udhëzuesi u konsultua me disa nga autoritetet qendrore shqiptare –specifikisht, Ministrinë e Brendshme, Ministrinë e Drejtësisë dhe Zyrën e Kryeministrit– si dhe shoqatat e autoriteteve vendore dhe rajonale –Shoqata e Bashkive të Shqipërisë, Shoqata për Autonominë Vendore në Shqipëri dhe Shoqata e Këshillave të Qarqeve të Shqipërisë–.

Koordinimi për këtë udhëzues u realizua nga Departamenti i Bashkëpunimit dhe Marrdhënieve me Jashtë i Sekretariatit të Kongresit të Autoriteteve Vendore dhe Rajonale në Këshillin e Evropës.

TABELA E PËRMBAJTJES

PARATHËNIET	6
1. QËLLIMI DHE STRUKTURA E UDHËZUESIT	10
2. ETIKA DHE LLOGARIDHËNIA PUBLIKE	12
2.1. Konteksti ndërkombëtar	12
2.2. Konteksti kombëtar	13
3. FORMAT E KORRUPSIONIT	14
3.1. Rryshfeti	14
3.2. Konflikti i interesit	16
3.3. Shpërdorimi i detyres	18
3.4. Mashtrimi	19
3.5. Nepotizmi	21
3.6. Përdorimi i burimeve shtetërore në fushata zgjedhore	22
4. TRANSPARENCA	26
4.1. Aksesit në informacion	26
4.2. Të dhënat e hapura	28
4.3. Shpërndarja e informacionit: deklarimi i aseteve dhe konfliktit të interesit	30
4.4. Auditimi i jashtëm	32
4.5. Kodi i sjelljes	34
5. PJESËMARRJA QYTETARE	37
5.1. Mekanizmat e ankesave	37
5.2. Politikëbërja e hapur	39
5.3. Buxhetimi me pjesëmarrje	41
5.4. Konsultimi publik	43
5.5. Peticionet publike	45
6. KONKLUZIONE	47
BIBLIOGRAFIA	48
SHËNIME FUNDORE	49

PARATHËNIET

Qeveritë mund të funksionojnë efektivisht nëse gëzojnë besimin e qytetarëve të tyre. Qeveritë vendore, bashkitë dhe nëpunësit civilë luajnë një rol kyç në ndërtimin e besimit dhe vendimmarrjen me pjesëmarrje, duke qenë se ata kanë një nivel të caktuar autonomie përsa i përket shpërndarjes së burimeve, luajnë një rol ndërmjetësues me qeveritë qendrore, dhe përfaqësojnë pikëtakimin e parë midis qytetarëve dhe të zgjedhurve vendorë. Profesionalizmi dhe integriteti i qeverive dhe administratave vendore, si dhe aftësia e tyre për të funksionuar në një mënyrë transparente dhe të përgjegjshme pa dyshim do të çojë në shërbime më të mira, të drejta dhe të barabarta për të gjithë qytetarët. Kështu, përfaqësuesit e zgjedhur vendorë dhe rajonalë mund të shërbejnë si modele në fushat e etikës publike, transparencës dhe vendimmarrjes me pjesëmarrje.

Sidoqoftë, nuk mund të anashkalohet fakti që autoritetet vendore, si çdo autoritet publik, janë të ndjeshme ndaj korrupsionit, gjë që përbën një kërcënim të madh për legjitimitetin e institucioneve demokratike si dhe për shkallën e besimit që qytetarët kanë tek përfaqësuesit e tyre. Kërcënimet si mungesa e transparencës dhe etika e dobët publike janë probleme të hasura nga të gjitha nivelet e qeverive, duke përfshirë nivelin vendor dhe rajonal. Ato ndikojnë qytetarët, qeveritë dhe bizneset dhe paraqesin një kërcënim për qasjen universale në shërbimet bazë dhe zhvillimin lokal. Lufta ndaj korrupsionit ka nevojë të mbetet një prioritet afatgjatë për qeveritë vendore dhe rajonale, si dhe shoqatat e tyre. Veprimi parandalues i bashkërenduar është themelor, me qëllim nxitjen e rritjes ekonomike, përmirësimin e kushteve të jetesës dhe zhvillimin e besimit tek qytetarët.

Ndërsa decentralizimi i pushtetit po rritet, cilësia e qeverisjes vendore bëhet edhe më vendimtare. Prandaj, së bashku me kalimin e dispozitave të kodit penal kundër korrupsionit, është thelbësore të promovohet etika publike, transparenca dhe vendimmarrja me pjesëmarrje me qëllim reduktimin e riskut të korrupsionit dhe rritjen e besimit të qytetarëve në autoritetet vendore dhe rajonale. Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale i Këshillit të Evropës ndërmori një hap të vendosur në promovimin e qeverisjes etike duke adoptuar në vitin 1999, Kodin Evropian të Sjelljes për integritetin politik të përfaqësuesve të zgjedhur vendorë dhe rajonalë. Një grup këshillimor rishikoi Kodin, i cili u miratua si Kodi Evropian i Sjelljes për të gjithë personat e përfshirë në qeverisjen vendore dhe rajonale në nëntor 2018. Përditësimi adresoi sfidat e reja, duke përfshirë forma të reja komunikimi, ndikimin e teknologjisë dixhitale, respektimin e privatësisë së të dhënave, dhe zgjerimin e fushës së zbatimit të tij tek të gjithë aktorët e përfshirë në qeverisjen vendore dhe rajonale, dhe jo vetëm tek zyrtarët e zgjedhur.

Kongresi është i angazhuar të promovojë etikën dhe transparencën në nivel vendor dhe rajonal si një komponent thelbësor për rritjen e cilësisë së demokracisë vendore dhe rajonale, një ndër prioritetet kyçe për periudhën 2017-2020. Me këtë qëllim u përcaktua "Etika dhe Transparenca në nivel vendor dhe rajonal" si temë për dy seancat plenare të Kongresit në 2016, dhe në Tetor 2016 u miratua një "Udhërrëfyes i aktiviteteve për

parandalimin e korrupsionit dhe promovimin e etikës publike në nivel vendor dhe rajonal". Një nga objektivat e këtij udhërrëfyese është të thellojë kuptimin tonë mbi risqe dhe forma të ndryshme të korrupsionit që ekzistojnë në nivel vendor dhe rajonal. Në këtë perspektivë, Kongresi së fundmi miratoi raportet mbi abuzimin me burimet shtetërore gjatë fushatave zgjedhore si dhe parandalimin e korrupsionit në prokurimin publik, dhe është duke përgatitur aktualisht raporte mbi konfliktet e interesit, mbrojtjen e sinjalizuesve, nepotizmin në rekrutimin e stafit, transparencën dhe qeverisjen e hapur.

Si shenjë e vendosmërisë së tij politike për të trajtuar këtë çështje, Kongresi ka caktuar një zëdhënës në promovimin e etikës publike dhe parandalimin e korrupsionit në nivel vendor dhe rajonal. Në vitin 2017, gjatë sesionit të 33-të, Kongresi theksoi perspektivën e rëndësishme të të rinjve dhe qeverisjes së hapur në luftën ndaj korrupsionit. Kjo është një qasje gjithëpërfshirëse dhe afatgjatë ndaj parandalimit të korrupsionit, duke përfshirë përmes aktiviteteve bashkëpunuese të Kongresit, ku ky *Udhëzues* dhe ata të përgatitur nga Armenia, Gjeorgjia, Republika e Moldavisë dhe Ukrahina janë vetëm disa shembuj, që jep një sinjal të qartë të qëllimit tonë për ta bërë këtë aktivitetin prioritar për vitet në vazhdim.

Qëndrimet dhe pritshmëritë e qytetarëve lidhur me qeverisjen publike po ndryshojnë. Ne jemi duke dëshmuar një mosbesim në rritje drejt institucioneve publike dhe përfaqësuesve të tyre. Në këtë këndvështrim, mekanizmat efektivë për zbatimin dhe pajtueshmëria me standartet e sjelljes janë thelbësore për të rikthyer besimin në administratën publike. Parandalimi i korrupsionit, reduktimi i risqeve të tij, dhe zhvillimi i institucioneve efektive, të përgjegjshme dhe transparente në të gjitha nivelet janë komponentë kyç të shoqërive të drejta dhe përfshirëse.

Duke pasur këtë parasysh, ky *Udhëzues mbi Transparencën dhe Pjesëmarrjen e Qytetarëve në Shqipëri* fokuson autoritetet vendore, kryetarët e bashkive, këshilltarët vendorë dhe nëpunësit civilë, duke i mbështetur ata në përpjekjet e tyre për të përmirësuar cilësinë e qeverisjes vendore në fshatrat dhe qytetet e tyre. *Udhëzuesi* do t'u ofrojë autoriteteve vendore udhëzime praktike mbi transparencën dhe pjesëmarrjen qytetare, duke identifikuar standartet përkatëse ndërkombëtare dhe legjislativonin kombëtar, dhe duke paraqitur shembuj rastesh ligjore dhe praktika të mira që rekomandohen të aplikohen dhe promovohen nga të gjitha autoritetet vendore shqiptare.

Andreas Kiefer

Sekretari i Përgjithshëm

Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale

PARATHËNIET

Njësitë e qeverisjes vendore luajnë një rol shumë të rëndësishëm në zhvillimin social dhe ekonomik të jetës së komuniteteve të tyre duke mundësuar zgjidhje lokale për qytetarët. Shqipëria ka ndërmarrë një sërë reformash të qeverisjes vendore, me qëllim krijimin e një kuadri mundësues me parimin e decentralizimit si parimin bazë për themelimin dhe funksionimin e qeverisjes vendore.

Ky proces ka çuar në njësi administrative më të mëdha, me më shumë autoritet dhe përgjegjësi, e shoqëruar me buxhete më të larta me qëllim forcimin e efikasitetit të shërbimeve dhe përmirësimin e shpërndarjes së investimeve. Këto ndryshime transformuese kontribuojnë në forcimin e demokracisë vendore dhe mundësive më të mëdha për pjesëmarrje qytetare në çështjet vendore.

Me decentralizimin e pushtetit, cilësia e qeverisjes vendore është edhe më shumë vendimtare. Komisioni Evropian ka theksuar progresin që ka bërë Shqipëria në koordinimin e politikave nëpërmjet ngritjes së grupeve ndër-institucionale të punës dhe miratimit të Ligjit të ri për Organizimin dhe Funksionimin e Qeverisjes Vendore. Gjithashtu, janë miratuar disa ligje të tjera plotësuese së bashku me strategji ndërsektoriale lidhur me luftën kundër korrupsionit, me qëllim adresimin e mungesës së transparencës, përgjegjshmërisë, dhe reagimit të qeverisjes vendore. Pavarësisht progresit të lartë në kuadrin ligjor dhe rregullator, konsolidimi financiar dhe administrativ i njësitë të reja të qeverisjes vendore është akoma i dobët dhe përbën një kërcënim të integritetit dhe ligjshmërisë së institucioneve demokratike.

Transparenca, integriteti dhe përgjegjshmëria e qeverisjes vendore janë prioritetet kyçe të axhendës së Partnerëve Shqipëri, veçanërisht gjatë ndryshimeve reformatore në nivel vendor. Gjithashtu, Partnerët Shqipëri kombinon qasjen nga lart poshtë dhe nga poshtë lart për të nxitur demokracinë vendore të përfshijë dhe mbështesë të gjithë aktorët e ndryshimit.

Forcimi i kapaciteteve të zyrtarëve vendorë për t'ju përgjigjur nevojave të qytetarëve, monitorimi i efikasitetit të shërbimeve publike vendore dhe zbatimit efektiv të legjislacionit përkatës në nivel vendor përbëjnë ndërhyrje thelbësore të Partnerëve Shqipëri. Me qëllim parandalimit dhe luftën ndaj korrupsionit, Partnerët Shqipëri ndihmon bashkitë për hartimin dhe zbatimin e strategjive gjithëpërfshirëse për të trajtuar këtë kërcënim të demokracisë, në veçanti duke zbatuar metodologjinë e njohur *Ishujt e Integritetit*.

Partnerët Shqipëri, duke vlerësuar rëndësinë e pjesëmarrjes së publikut për mirë-qeverisje, ndihmon komunitetet, organizatat e shoqërisë civile dhe aktorë të tjerë lokalë për zbatimin e proceseve me pjesëmarrje si dhe advokon në mënyrë efektive për të përmirësuar përgjegjshmërinë në vendimmarrjen vendore. 'Lëviz Albania' është një nga iniciativat më të rëndësishme në këtë drejtim.

Në të njëjtën linjë me ndërhyrjet e tjera, *Udhëzuesi mbi Transparencën dhe Pjesëmarrjen Qytetare në Shqipëri*, synon t'u ofrojë autoriteve vendore dhe aktorëve të tjerë një udhëzues praktik për të larguar korrupsionin dhe përmirësuar cilësinë e qeverisjes vendore.

Juliana Hoxha
Drejtoreshë
Partnerët Shqipëri

QËLLIMI DHE STRUKTURA E UDHËZUESIT

Transparenca dhe pjesëmarrja qytetare janë mekanizma kyç në zhvillimin e qeverisjes së mirë. Këto mekanizma krijojnë kushtet për qytetarët që të kuptojnë dhe të vlerësojnë vendimet që qeveria merr në emër të tyre, si dhe të sigurohen që nevojat dhe këndvështrimet e tyre merren në konsideratë në procesin e vendimmarrjes.

Transparenca dhe pjesëmarrja efektive mund të ndihmojnë në shmangien e korrupsionit dhe keq-qeverisjes. Këto mekanizma janë edhe më shumë pozitive pasi mundësojnë krijimin e kushteve për rritjen e besimit. Së fundmi, ato ndihmojnë qeveritë për të përfituar nga aftësitë dhe eksperiencat e qytetarëve për të mundësuar vendimmarrje më të mirë dhe ofrimin më efektiv të shërbimeve publike.

Udhëzuesi mbi Transparencën dhe Pjesëmarrjen Qytetare në Shqipëri synon të mbështesë autoritetet vendore në përpjekjet e tyre për të përmirësuar cilësinë e qeverisjes vendore në përputhje me parimet e Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Vendore (ETS Nr. 122) dhe protokollin shtesë mbi të drejtën për marrë pjesë në çështjet e autoriteteve vendore (CETS Nr. 207). Ai shërben si një guidë praktike mbi transparencën dhe pjesëmarrjen qytetare, bazuar në parimet e Këshillit të Evropës dhe duke iu referuar standardeve të përgjithshme ndërkombëtare dhe legjislacionit specifik kombëtar.

Për të përmbushur qëllimin si një udhëzues praktik në ndihmë të autoriteteve vendore në punën e tyre të përditshme, *Udhëzuesi mbi Transparencën dhe Pjesëmarrjen Qytetare në Shqipëri* përmban informacione mbi legjislacionin kombëtar në lidhje me adresimin e korrupsionit, politikat e transparencës dhe mekanizmat e pjesëmarrjes qytetare. Në veçanti, përdoruesve të këtij udhëzuesi u paraqitet një vështrim i qartë mbi legjislacionin kombëtar, një vlerësim konçiz i formave më dominante të korrupsionit, dhe një set i praktikave më të mira të prezantimit dhe zbatimit të mekanizmave të transparencës dhe pjesëmarrjes qytetare.

Gjithashtu, zbatimi i mekanizmave përfshirë këtë *Udhëzues* do t'u shërbejë autoriteteve vendore të kontribuojnë në Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHD)¹ të Axhendës për Zhvillim të Qëndrueshëm 2030,² specifikisht objektivi 5 (barazia gjinore), 11 (qytete dhe komunitete të qëndrueshme), 16 (paqe, drejtësi dhe institucione të forta) dhe 17 (partneritet për objektivat).

Udhëzuesi strukturohet në katër kapituj kryesorë:

■ **KAPITULLI 2 – Etika dhe Llogaridhënia publike:**

Ky kapitull nënvizon rëndësinë si dhe sfidat e etikës dhe llogaridhënies publike në Shqipëri. Gjithashtu, në këtë kapitull theksohet sesa thelbësore janë ato për një qeverisje efektive, transparente dhe me pjesëmarrje.

■ **KAPITULLI 3 – Format e Korrupsionit:**

Ky kapitull paraqet format e korrupsionit më të hasura në Shqipëri, dhe përshkruan standartet përkatëse ndërkombëtare anti-korrupsion, të shoqëruara me kuadrin ligjor kombëtar për secilën prej këtyre formave. Gjithashtu, kapitulli paraqet shembuj të çështjeve ligjore lidhur me secilën prej formave të korrupsionit.

■ **KAPITULLI 4 – Transparenca:**

Ky kapitull paraqet pesë mekanizma transparence, të cilat janë përzgjedhur për të përfaqësuar diversitetin e qasjeve të transparencës. Çdo mekanizëm përmban një përshkrim hyrës dhe një kornizë të standarteve ndërkombëtare. Më pas ndiqet nga katër seksione që përmbledhin ligjet kryesore kombëtare, duke paraqitur udhëzime praktike si dhe praktikatat më të mira të cilat mund të shërbejnë si shembuj për autoritetet vendore në përpjekjet e tyre për të rritur transparencën.

■ **KAPITULLI 5 – Pjesëmarrja Qytetare:**

Ky kapitull paraqet pesë mekanizma të pjesëmarrjes qytetare, të cilat janë përzgjedhur për të përfaqësuar diversitetin e qasjeve të pjesëmarrjes qytetare. Duke ndjekur të njëjtën strukturë si në kapitullin e mësipërm, secili mekanizëm përmban një përshkrim hyrës si dhe kornizën e standarteve ndërkombëtare. Më pas ndiqet nga katër seksione që përmbledhin ligjet kryesore kombëtare, duke paraqitur udhëzime praktike si dhe praktikatat më të mira, të cilat mund të shërbejnë si shembuj për autoritetet vendore në përpjekjet e tyre për të nxitur dhe përmirësuar pjesëmarrjen qytetare.

ETIKA DHE LLOGARIDHËNIA PUBLIKE

2.1. KONTEKSTI NDËRKOMBËTAR

Etika dhe llogaridhënia publike janë karakteristikat kryesore të një institucioni efektiv vendor apo rajonal. Ato i referohen kulturës, proceseve dhe rregullave, të cilat garantojnë që zyrtarët publik të veprojnë në shërbim të interesit të publikut dhe jo interesave vetjake. Ato janë karakteristika thelbësore të qeverisjes së mirë dhe aplikohen njëjloj si në organizatat e sektorit të shoqërisë civile, biznesin dhe institucionet publike.

Etika përbëhet nga rregullat që përcaktojnë sjelljen e zyrtarëve publikë,³ me qëllim garantimin e trajtimit të publikut në mënyrë të drejtë dhe të barabartë. Etika mund të ndihmojë zyrtarët publik që të marrin vendime më të mira në interes të publikut, si dhe të ndihmojë qytetarët të vlerësojnë vendimet e marra për ta nga zyrtarët publik.

Llogaridhënia publike siguron që zyrtarët të përgjigjen në mënyrë të hapur për vendimet që ata marrin në emër të publikut.

Në mungesë të etikës dhe llogaridhënies publike, korrupsioni dhe shpërdorimi mund të lulëzojnë. Ashtu siç theksohet dhe në sesionin e mëposhtëm, korrupsioni dëmton individët, shoqërinë, ekonominë dhe qeverinë në shumë aspekte. Etika dhe llogaridhënia publike mund të frenojnë abuzimet me pushtetin dhe inkurajojnë një vendimmarrje më të përgjegjshme dhe të drejtë nga institucionet vendore.

Edhe në vende ku korrupsioni nuk është tipik, mungesa e etikës dhe llogaridhënies publike mund të dëmtojë besimin e publikut te qeveria, institucionet publike dhe zyrtarët. Pavarësisht se marrdhënia midis etikës dhe llogaridhënies publike është komplekse, nëse realizohet mirë mund të ndihmojë në ndërtimin dhe fuqizimin e besimit midis publikut dhe qeverisë.

Nga ana tjetër, etika dhe llogaridhënia publike mund të luajnë një rol shumë pozitiv. Ato njohin faktin që qytetarët dhe grupet e tjerë të interesit kanë shumë vlera për të ofruar në vendimmarrje. Qytetarët mund të ndihmojnë që eksperiencat e tyre personale, ekspertiza, njohuritë dhe vëzhgimi kritik të jenë një vlerë e shtuar dhe të forcojnë vendimet e marra nga qeveria dhe zyrtarët publik.

Së fundmi, etika dhe llogaridhënia publike efektive janë gjithashtu elemente kyç në përmirësimin e shërbimeve publike. Kjo bazohet në idenë që shërbimet publike që janë më të përgjegjshme dhe i përgjigjen kërkesave të publikut – dhe përfitojnë nga këndvështrimet, idetë, energjia dhe vëzhgimet kritike të tyre – rrjedhimisht do të jenë më të mira për qytetarët.

Së bashku, etika dhe llogaridhënia publike ndihmojnë në sigurimin e një vendimmarrjeje dhe alokimi burimesh të drejtë, eficient dhe efektiv, çka mundëson një shoqëri, ekonomi dhe demokraci në lulëzim.

Transparenca dhe pjesëmarrja qytetare janë mekanizma të rëndësishëm për promovimin e etikës dhe llogaridhënies publike në qeverisjen qendrore dhe vendore. Një raport i fundit për Komitetin Evropian të Rajoneve në “Parandalimin e Korrupsionit dhe Promovimin e Etikës Publike në Nivel Rajonal dhe Vendor në Vendet e Partneritetit Lindor” evidentoi se mungesa e transparencës ishte dobësia kryesore në të gjitha rastet e shqyrtuara.⁴ Ky udhëzues paraqet një gamë mekanizmash të transparencës dhe të pjesëmarrjes qytetare, të cilat mund të përdoren nga autoritetet vendore dhe rajonale.

2.2. KONTEKSTI KOMBËTAR

Shqipëria ka pësuar ndryshime transformuese përsa i përket sistemit të qeverisjes vendore. Një nga ndryshimet thelbësore ishte reforma administrative dhe territoriale në 2014,⁵ ku numri i njësive të vetëqeverisjes vendore u reduktua nga 373 “bashki” dhe “komuna” në 61 bashki të reja (“komunat” u hoqën si ndarje administrative në Shqipëri). Kështu, Strategjia Ndërsektoriale për Decentralizimin dhe Qeverisjen Vendore 2015-2020⁶ i përshtatet kontekstit të ri të organizimit të qeverisjes vendore dhe paraqet një qasje gjithëpërfshirëse për decentralizimin dhe fuqizimin e qeverisjes vendore, në të njëjtën linjë me principet e Kartës Evropiane të Autonomisë Vendore.

Sipas progres raportit të Komisionit Europian mbi Shqipërinë për vitin 2016, konsolidimi administrativ dhe financiar i bashkive të krijuara ka qenë i ngadaltë, duke paraqitur një sfidë shtesë në luftën ndaj korrupsionit (Komisioni Evropian, 2016). Së fundmi, Shqipëria ka ndërmarrë disa masa që synojnë të parandalojnë korrupsionin, si Strategjia Ndërsektoriale kundër Korrupsionit 2015-2020⁷ dhe Plani i Veprimit për 2015-2017,⁸ dhe ligji Nr. 9508 “Për Bashkëpunimin e Publikut në Luftën ndaj Korrupsionit”.⁹ Në vijim, ligji i ri Nr. 60/2016 “Për Sinjalizimin dhe Mbrojtjen e Sinjalizuesve”,¹⁰ i cili synon mbrojtjen dhe parandalimin e korrupsionit në sektorin publik dhe privat, gjen aplikim edhe në qeverisjen vendore.¹¹

Pavarësisht masava të marra, Shqipëria mbetet e ndjeshme ndaj korrupsionit për shkak të ndërhyrjeve politike dhe mungesës së pavarësisë së institucioneve kryesore mbikqyrëse (Transparency International, 2016). Thua se 89% e publikut të gjerë mendon se korrupsioni është “i përhapur” ose “disi i përhapur” mes zyrtarëve publik (IDRA, 2016). Përsa i përket nivelit të korrupsionit, perceptimi i qytetarëve mbi korrupsionin në qeverinë vendore kategorizohet si mesatar (IDRA, 2017).

Lidhur me transparencën dhe pjesëmarrjen qytetare, Shqipëria ka miratuar ligjin Nr. 119/2014 “Për të Drejtën e Informimit”¹² dhe ligjin Nr. 146/2014 “Për Njoftimin dhe Konsultimin Publik”.¹³ Megjithatë, ka një mospërputhje të madhe midis standarteve ligjore e strategjive, dhe zbatimit në praktikë të tyre. Vetëm 43% e qytetarëve mendojnë se qeveria vendore është transparente dhe 33% e tyre mendojnë se bashkitë janë të përgjegjshme. Për më tepër, pjesëmarrja qytetare është dimension i më i dobët në qeverisjen e bashkive në Shqipëri (IDRA, 2017a). Kjo evidentohet nga 67% e qytetarëve, që mendojnë se nuk kanë mundësi të mjaftueshme për të marrë pjesë në vendimmarrje dhe proceset konsultuese në nivel vendor (IDM, 2016b).

Përsa i përket etikës, administrata publike shqiptare ka dështuar në zbatimin e mekanizmave plotësisht efektivë kundër korrupsionit dhe niveli i zbatimit të kodeve të etikës dhe adoptimi i tyre është përgjithësisht i varfër (IDM, 2016a).

FORMAT E KORRUPSIONIT

Në mungesë të etikës dhe llogaridhënies publike, korrupsioni dhe shpërdorimi mund të lulëzojnë, çka dëmton themelet e një shoqërie të drejtë, të begatë dhe në paqe.

Korrupsioni është një sfidë madhore e demokracisë dhe sundimit të ligjit. Ai rezulton në vendime dhe alokim burimesh jo në interes të publikut dhe përqëndrim të pushtetit politik në duart e një numri të vogël njerëzish. Kjo shkakton humbjen e legjitimitetit dhe besimit publik të liderave politikë dhe institucioneve, çka redukton aftësinë e tyre për të qeverisur.

Korrupsioni gjithashtu bëhet shkak që institucionet vendore dhe rajonale të jenë jo eficientë dhe jo efektivë në ushtrimin e detyrave të tyre. Kjo rezulton në vendime të marra jo në interes të shoqërisë në tërësi, por bazuar në interesin vetjak të vendimmarrësve dhe bashkëpunëtorëve të tyre. Gjithashtu çon në keqpërdorimin e parave publike me tendera që u jepen ofruesve më inferiorë e buxhete të alokuara në mënyrë të gabuar. Në rastin më të keq, kjo bën që zyrtarët publikë të keqpërdorin paratë dhe burimet duke përdorur pozicionin e tyre për t'u pasuruar në kurriz të atyre të cilëve kanë për detyrë t'u shërbejnë.

Korrupsioni gjithashtu mund të rezultojë në emërimin e zyrtarëve publik mbi baza favorizimi dhe jo merite, çka bën që institucionet vendore dhe rajonale të mos rekrutojnë nëpunësit më të aftë. Si rrjedhojë, krijohet një mjedis favorizues për më shumë korrupsion dhe reduktohet më tej efënca dhe efektiviteti i administratës.

Institucione jo eficientë dhe jo efektive që kanë punësuar individë jo mbi baza merite, ofrojnë infrastrukturë dhe shërbime jo cilësore, çka për pasojë dëmton besimin e publikut dhe legjitimitetin e institucioneve publike. Për më tepër, kjo rezulton në kosto të rëndësishme njerëzore, duke përfshirë varfëri, humbje jetësh, sëmundje dhe shanse të kufizuara jetese.

Së fundmi, korrupsioni dëmton zhvillimin ekonomik. Ai bën që paratë publike të shkojnë drejt bizneseve jo konkurruese dhe jo drejt atyre që ofrojnë produkte dhe shërbime më inovatore e me çmime më të lira. Tregjet jo konkurruese, të shoqëruara nga ndikimi negativ i korrupsionit në cilësinë e infrastrukturës dhe shërbimeve publike vendore bën që bizneset të mos kenë themele të qëndrueshme (personel, siguri, investime etj) mbi të cilat të ngrihen. Si përfundim, kjo mund të shkaktojë mungesën e investimeve nga investitorët privatë dhe ndërkombëtarë në këto rajone.

3.1. RRYSHFETI

Rryshfeti është premtimi, ofrimi, pranimi ose kërkimi i një përfitimi personal (p.sh. dhuratë, hua, shpërblim, favor etj.) në këmbim të një veprimi të paligjshëm dhe jo etik. Rryshfeti rezulton në vendime të marra jo në interes të publikut, çka ul besimin e publikut te këto institucione dhe çon në shërbime publike me një cilësi të ulët.

Standartet Ndërkombëtare

Standartet dhe konventat e mëposhtme ndërkombëtare i referohen rryshfetit:

- **Konventa e OECD për Luftën kundër Rryshfeteve të marra nga Zyrtarët Publik të Huaj në Transaksionet Ndërkombëtare të Biznesit**¹⁴ vendos standartet e detyrueshme për të ndëshkuar zyrtarët publik të huaj për rryshfetet e marra në transaksionet ndërkombëtare të biznesit. Ky është instrumenti i parë dhe i vetëm ndërkombëtar anti-korrupsion i fokusuar në “anën e ofruesit” të rryshfetit.
- **Standarti Ndërkombëtar Anti-Rryshfet 37001**¹⁵ specifikon një seri masash që ndihmojnë institucionet të parandalojnë, zbulojnë dhe adresojnë rryshfetin.
- **Udhëzuesi i OECD i Praktikave të Mira mbi Kontrollin e Brendshëm, Etikën dhe Pajtueshmërinë**,¹⁶ i cili mbështet konventën në luftën kundër rryshfetit.

Konteksti Kombëtar

Më pak se gjysma e qytetarëve shqiptarë (44%) deklarojnë se kanë pasur përvojë personale me rryshfetin në 2015 (IDRA, 2016). Fenomeni i rryshfetit dominon më shumë në zonat rurale sesa në ato urbane dhe rryshfeti jepet kryesisht në formën e parave në dorë. Në përgjithësi, rryshfetet paguhen për të lehtësuar procedurat burokratike, mangësitë dhe pengesat në sektorin publik (UNODC & INSTAT, 2011). Qeveria ka lançuar disa portale online për të raportuar rryshfetin dhe format e tjera të korrupsionit.

Legjislacioni Kombëtar

Bazuar në nenin 244 të Kodit Penal,¹⁷ korrupsioni aktiv i personave që ushtrojnë funksione publike përkufizohet si «premtimi, propozimi ose dhënia drejtpërdrejt ose tërthorazi i çfarëdo përfitimi të parregullt, personit që ushtron funksion publik, për vete ose për persona të tjera për të kryer ose mos kryer një veprim, që lidhet me detyrën ose funksionin e tij, dënohet me burgim nga gjastë muaj deri në tre vjet».

Po kështu përsa i përket nenit 245 të Kodit Penal, kryerja e të njëjtës vepër nga ana e funksionarëve të lartë shtetërorë dhe të zgjedhurve vendorë konsiderohet si rrethanë rënduese, dhe ndëshkimi në këtë rast është dënim me burgim nga një deri në pesë vjet.

Lidhur me korrupsionin pasiv të kryer nga persona që ushtrojnë funksione publike përcaktohet në nenin 259 si në vijim «Kërkimi ose marrja, drejtpërdrejt ose tërthorazi, i çdo lloj përfitimi të parregullt ose i një premtimi të tillë, për vete ose për persona të tjerë, ose pranimi i një oferte ose premtimi që vjen nga një përfitim i parregullt, për të kryer ose mos kryer një veprim që lidhet me detyrën a funksionin e tij, dënohet me burgim nga dy deri në tetë vjet». Po ashtu si korrupsioni aktiv, siç përcaktohet në nenin 260, ndëshkimi për korrupsion pasiv të kryer nga funksionarët e lartë të shtetit ose të zgjedhurit vendorë rritet me burgim nga katër deri në dymbëdhjetë vjet.

Shembull rasti ligjor

Në 2016, policia njoftoi arrestimin e kryetarit të komunës Bërzhitë. Ai u shpall fajtor për veprën penale të korrupsionit pasiv, për pranimin e një rryshfeti prej 4500 Euro për dhënien e një leje parkimi për një prej hoteleve të zonës. Për të u lëshua një urdhër arresti, më pas u shpall fajtor në mungesë dhe u dënua me 5.4 vjet burgim.¹⁸

3.2. KONFLIKTI I INTERESIT

Konflikti i interesit ndodh kur një individ është në pozicionin që nxjerr përfitime personale nga veprimet dhe vendimet që merr në një post zyrtar. Konflikti i interesit –si kur ndodh realisht, perceptohet, apo kur konsiderohet potencial¹⁹ rezulton në vendime që janë, ose konsiderohet të jenë, jo të drejta dhe që i shërbejnë interesit vetjak. Kjo gjë redukton besimin e publikut në institucione dhe çon në rezultate jo të mira për publikun.

Standartet Ndërkombëtare

- **Rekomandimi i Këshillit të Evropës mbi Kodin Model të Sjelljes për Zyrtarët Publik²⁰ dhe Kodi Evropian i Sjelljes për të gjithë Personat e përfshirë në Qeverisjen Vendore dhe Rajonale²¹** mbulon çështjet e përgjithshme të konsideruara si të nevojshme për të shmangur konfliktet e interesit.
- **Rezoluta dhe Rekomandimi i Kongresit të Këshillit të Evropës mbi Konfliktin e Interesit në nivel vendor dhe rajonal²²** propozon një set masash për të shmangur riskun e konfliktit të interesit dhe për të garantuar identifikimin e tij në stade të hershme.
- **Udhëzimet e OECD-së për Menaxhimin e Konfliktit të Interesit në Shërbimin Publik²³** identifikojnë parimet dhe standartet për zhvillimin e politikave.
- **Rezoluta dhe Rekomandimi i Kongresit të Këshillit të Evropës në Bërjen e Prokurimit Publik Transparent në nivel vendor dhe rajonal²⁴ dhe Lista verifikuese për Rritjen e Integritetit në Prokurimin Publik²⁵** paraqet një guidë për promovimin e transparencës dhe integritetit në procesin e prokurimeve.

Konflikti i interesit gjithashtu mbulohet dhe nga udhëzimet dhe standartet e mëposhtme ndërkombëtare:

- **Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit²⁶** është instrumenti i vetëm ligjor universal për anti-korrupsionin.
- Mbështetet nga **Udhëzuesi Teknik i Konventës.**²⁷
- **Konventa Penale për Korrupsionin e Këshillit të Evropës (STE Nr. 173)²⁸** synon të bashkërendojë kriminalizimin e praktikave korruptive dhe të përmirësojë bashkëpunimin ndërkombëtar në ndjekjen e veprave penale.

■ **Konventa Civile për Korrupsionin e Këshillit të Evropës (STE Nr. 174)**²⁹ përcakton rregullat e përbashkëta ndërkombëtare për zgjidhje ligjore efektive për personat e dëmtuar nga korrupsioni.

■ **Konventa e Bashkimit Evropian kundër Korrupsionit që Përfshin Zyrtarët**³⁰ synon luftën ndaj korrupsionit që përfshin zyrtarët e BEsë ose shtetet anëtare të BEsë.

Konteksti Kombëtar

Gjetjet e studimeve evidentojnë që manaxhimi dhe parandalimi i konfliktit të interesit në Shqipëri ka pasur mangësi për shkak të amendimeve të vazhdueshme të kuadrit rregullator. Rastet e raportuara të konfliktit të interesit fokusohen ekskluzivisht në konfliktet e interesit të natyrës ekonomike dhe financiare. Si rezultat i procesit të decentralizimit dhe interaktivitetit në rritje me publikun, është rritur ekspozimi ndaj rrezikut të konfliktit të interesit për qeveritë vendore. Rastet e konfliktit të interesit janë kryesisht të lidhura me lejet e ndërtimit, prokurimin dhe përdorimin e hapësirave publike (IDM, 2014). Një nga përpjekjet për të adresuar këtë çështje është Strategjia Ndërsëktoriale kundër Korrupsionit 2015-2020.³¹ Në 2014, amendimet e ligjeve lidhur me deklarimin e pasurisë dhe konfliktin e interesit u miratuan, duke rritur numrin dhe shpeshësinë e kontrolleve nga Inspektoriati i Lartë i Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Konfliktit të Interesit (ILDKPKI).

Legjislacioni Kombëtar

Bazuar në nenin 3 të ligjit Nr. 9367 “Për Parandalimin e Konfliktit të Interesave në Ushtrimin e Funksioneve Publike”,³² konflikti i interesit është një *«situatë konflikti midis detyrës publike dhe interesave privatë të një zyrtari, në të cilën ai ka interesa privatë, të drejtpërdrejta ose të tërthortë, që ndikojnë, mund të ndikojnë ose duket sikur ndikojnë në kryerjen në mënyrë të padrejtë të përgjegjësisë dhe detyrave të tij publike»*.

Neni 29 i ligjit të mësipërm vendos kufizime për kryetarët e bashkive, dhe kryetarët e këshillave të qarkut, të cilët nuk mund të jenë drejtues të organizatave jofitimprurëse, të ushtrojnë veprimtari private, të jenë anëtarë në organet drejtuese të një shoqërie tregtare ose në një organizatë jofitimprurëse, të zotërojnë aksione ose kapital në një shoqëri tregtare. Autoriteti përgjegjës për zbatimin e këtij ligji është ILDKPKI. Në nenin 44, ligji paraqet një numër kundravajtjesh administrative të dënueshme me gjobë. Bazuar në llojin e konfliktit të interesit, gjoba varion nga 30 000 lekë në 500 000 lekë. Ligji përcakton edhe masat disiplinore në nenin 45.

Konflikti i interesit përmendet gjithashtu në nenin 4 të ligjit Nr. 9131 “Për Rregullat e Etikës në Administratën Publike”,³³ nenin 46 të ligjit Nr. 152/2013 “Për Nënpunësin Civil”,³⁴ dhe nenin 26 të ligjit Nr. 9643 “Për Prokurimin Publik”.

Rast i raportuar

Bashkia Lezhë u akuzua për konflikt interesi për dhënien e një tenderi prej 100 milion lekësh familjes së administratorit të njësisë administrative Balldren në Lezhë. Media investigative që raportoi rastin zbuloi që kontrata, qëllimi i së cilës ishte rehabilitimi i rrugës lidhëse Kune - Shëngjin, ishte dhënë pa një proces të hapur prokurimi.³⁶ Megjithatë, nuk ka informacion lidhur me ndonjë procedim ligjor nga institucionet përkatëse, apo ndjekje penale të kryer ndaj bashkisë.

3.3. SHPËRDORIMI I DETYRES

Shpërdorimi i detyrës është përvetësim i paligjshëm i parave, të mirave ose burimeve të tjera nga një zyrtar të cilit i janë besuar. Kjo rezulton në humbje të parave publike, çka reduktton kapacitetin e institucioneve për të vepruar në interes të publikut, duke rezultuar në shërbime dhe rezultate jo cilësore për ta. Gjithashtu, kjo shkakton ulje të besimit publikut te qeveria.

Standartet Ndërkombëtare

Si një nga format e korrupsionit, shpërdorimi i detyrës mbulohet nga udhëzuesit dhe standartet ndërkombëtare të mëposhtme:

- **Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit**³⁷ është instrumenti i vetëm ligjor i detyrueshëm anti-korrupsion.
- Mbështetet nga **Udhëzuesi Teknik i Konventës**.³⁸
- **Konventa Penale për Korrupsionin e Këshillit të Evropës (STE Nr. 17)**³⁹ synon të bashkërendojë kriminalizimin e praktikave korruptive dhe të përmirësojë bashkëpunimin ndërkombëtar në ndjekjen e veprave penale.
- **Konventa Civile për Korrupsionin e Këshillit të Evropës (STE Nr. 174)**⁴⁰ përcakton rregullat e përbashkëta ndërkombëtare për rregullime ligjore efektive për personat e dëmtuar nga korrupsioni.
- **Konventa e Bashkimit Evropian kundër Korrupsionit që Përfshin Zyrtarët**⁴¹ synon luftën ndaj korrupsionit që përfshin zyrtarët e BEsë ose shtetet anëtare të BEsë.

Konteksti Kombëtar

Vetëm 8.2% e nëpunësve civilë e perceptojnë shpërdorimin e detyrës si mbizotërues në kontekstin shqiptar. Sipas nëpunësve civilë, shpërdorimi i detyrës është një nga praktikatat korruptive më pak të dëshmuara (UNDP, 2014). Megjithatë, pavarësisht perceptimit të dhënë nga zyrtarët publikë në studim, praktika tregon që ka shumë raste shpërdorimi

detyre të raportuara nga Kontrolli i Lartë i Shtetit.⁴² Për më tepër, ka disa raste të raportuara, të cilat janë ndjekur nga organet gjyqësore duke marrë dënimet përkatëse.

Legjislacioni Kombëtar

Siç përcaktohet në nenin 248 të Kodit Penal,⁴³ shpërdorimi i detyrës kuptohet si « kryerja ose moskryerja me dashje e veprimeve a e mosveprimeve në kundërshtim me ligjin, që përbën mospërbushje të rregullt të detyrës, nga personi që ushtron funksione publike, kur i kanë sjellë atij ose personave të tjerë përfitime materiale ose jomateriale të padrejta a kanë dëmtuar interesat e ligjshëm të shtetit, të shtetasve dhe të personave të tjerë juridikë, nëse nuk përbën vepër tjetër penale, dënohet me burgim deri në shtatë vjet».

Në vijim, bazuar në nenin 246, «përvetësimi i një titulli apo detyre shtetërore i shoqëruar me kryerjen e veprimeve që i takojnë mbajtësit të titullit apo të detyrës, përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim deri në dy vjet. Kur vepra kryhet me qëllim fitimi apo ka prekur lirinë, dinjitetin apo të drejta të tjera themelore të shtetasit, dënohet me gjobë ose me burgim deri në pesë vjet».

Shpërdorimi i detyrës përmendet gjithashtu dhe në nenin 57 të ligjit Nr. 152/2013 “Për Nëpunësin Civil”,⁴⁴ dhe në nenin 13 të ligjit Nr. 9131 “Për Rregullat e Etikës në Administratën Publike”.⁴⁵

Shembull rasti ligjor

Një ish shërbëtor policësh bashkiakë dhe Inspektoriati të Ndërtimit Urbanistik Vendor u akuzua për shpërdorim detyre, sepse lejoi ndërtimin e paligjshëm të një ndërtese shumëkatëshe, duke qenë i vetëdijshëm se dhënia e kësaj leje ndërtimi ishte kundër ligjit. Siç përshkruhet në vendimin Nr. 837 të datës 18 Mars 2016, Gjykata e Rrethit Tiranë deklaroi atë fajtor për shpërdorim detyre dhe e dënoi me një vit burgim.

3.4. MASHTRIMI

Mashtrimi është përdorim i gënjeshtërs me qëllim përfitimin e një avantazhi të padrejtë ose të paligjshëm. Mashtrimi dëmton besimin e publikut ndaj qeverisë dhe redukton kapacitetin e qeverisë për të vepruar. Shpesh rezulton në humbje të parave publike, gjë që dëmton shërbimet publike dhe aftësinë e qeverive për të adresuar nevojat dhe aspiratat e publikut.

Standartet Ndërkombëtare

Si një nga format e korrupsionit, mashtrimi mbulohet nga udhëzuesit dhe standartet ndërkombëtare të mëposhtme:

■ **Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit**⁴⁶ është instrumenti i vetëm ligjor i detyrueshëm anti-korrupsion.

- Mbështetet nga **Udhëzuesi Teknik i Konventës**.⁴⁷
- **Konventa Penale për Korrupsionin e Këshillit të Evropës (STE Nr. 173)**⁴⁸ synon të bashkërendojë kriminalizimin e praktikave korruptive dhe të përmirësojë bashkëpunimin ndërkombëtar në ndjekjen e veprave penale.
- **Konventa Civile për Korrupsionin e Këshillit të Evropës (STE Nr. 174)**⁴⁹ përcakton rregullat e përbashkëta ndërkombëtare për rregullime ligjore efektive për personat e dëmtuar nga korrupsioni.
- **Konventa e Bashkimit Evropian kundër Korrupsionit që Përfshin Zyrtarët**⁵⁰ synon luftën ndaj korrupsionit që përfshin zyrtarët e BEsë ose shtetet anëtare të BEsë.

Konteksti Kombëtar

Bazuar në rezultatet e studimeve, 36.7% e nëpunësve civil e perceptojnë mashtrimin si disi dominues midis praktikave korruptive në shërbimin civil shqiptar. Përsa i përket gjinisë, meshkujt dominojnë midis dëshmitarëve të shpërdorimit të detyrës, mashtrimit dhe influencimit të vendimeve të padrejta (UNDP, 2014). Masat për të eliminuar mashtrimin përfshihen dhe në Kodin e Ri të Doganave,⁵¹ i cili përsa i përket shkeljeve doganore dhe dënimeve është bazuar në propozimin e Komisionit Evropian dhe në praktikat më të mira të shteteve anëtare të BEsë. Sistemi i ri i elektronik i administratës tatimore mundëson thjeshtëzimin e proceseve dhe redukton mundësitë për mashtrim dhe korrupsion (Ministri e Financave, 2014). Përsa i përket ligjit Nr. 112/2015 “Për Inspektimin Financiar Publik”,⁵² Shërbimi i koordinimit të antimashtrimit (AFCOS) është caktuar në Shqipëri për të lehtësuar bashkëpunimin me organet përkatëse të Bashkimit Evropian.

Legjislacioni Kombëtar

Bazuar në nenin 143 të Kodit Penal,⁵³ mashtrimi përkufizohet si «*Përvetësimi i pasurisë nëpërmjet gënjeshtërs ose shpërdorimit të besimit, përbën veprën penale të mashtrimit dhe dënohet me burgim deri në pesë vjet. Kjo vepër, kur kryhet në bashkëpunim me disa persona, ose më shumë se një herë, dënohet me burgim nga dy deri në gjashtë vjet dhe, kur vepra sjell pasoja të rënda dënohet me burgim nga pesë deri në dhjetë vjet».*

Shembull rasti ligjor

Në vitin 2016, Prokuroria e Krujës njoftoi se ish kryetari i bashkisë Krujë dhe katër ish zyrtarë publik të bashkisë Krujë u akuzuan për vjedhje duke shpërdoruar detyrën. Këta persona u akuzuan për abuzim me fondet e emergjencës prej 20.5 milion lekë, të alokuara nga ministria e Brendshme për Sistemimin e përroit, me qëllim evitimin e përmblyjeve. Si rezultat i investigimeve, prokuroria informoi se vlera reale e projektit ishte shumë e ulët, duke konkluduar që ish kryetari i bashkisë dhe kompania private e cila fitoi procesin e prokurimit, kanë vjedhur 8 milionë lekë.⁵⁴ Ende nuk është dhënë dënim për të pandehurit, duke qenë se rasti është në procedim e sipër në Gjykatën e Rrethit Krujë.

3.5. NEPOTIZMI

Nepotizmi është shfrytëzimi i një pozicioni zyrtar për të përfituar padrejtësisht nga një anëtar i familjes ose nga një mik (p.sh. nëpërmjet ofrimit të një vendi pune ose favorizimi). Nepotizmi, dhe forma të tjera të favorizimeve, rezultojnë në pamundësi të institucioneve qendrore dhe vendore për të rekrutuar nëpunësit më të aftë. Kjo nga ana tjetër krijon një mjedis të favorshëm për korrupsionin dhe redukton efikasitetin dhe efektivitetin e administratës.

Standartet Ndërkombëtare

Si një nga format e korrupsionit, nepotizmi mbulohet nga udhëzuesit dhe standartet ndërkombëtare të mëposhtme:

- **Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit**⁵⁵ është instrumenti i vetëm ligjor i detyrueshëm anti-korrupsion.
- Mbështetet nga **Udhëzuesi Teknik i Konventës**.⁵⁶
- **Konventa Penale për Korrupsionin e Këshillit të Evropës (STE Nr. 173)**⁵⁷ synon të bashkërendojë kriminalizimin e praktikave korruptive dhe të përmirësojë bashkëpunimin ndërkombëtar në ndjekjen e veprave penale.
- **Konventa Civile për Korrupsionin e Këshillit të Evropës (STE Nr. 174)**⁵⁸ përcakton rregullat e përbashkëta ndërkombëtare për rregullime ligjore efektive për personat e dëmtuar nga korrupsioni.
- **Konventa e Bashkimit Evropian kundër Korrupsionit që Përfshin Zyrtarët**⁵⁹ synon luftën ndaj korrupsionit që përfshin zyrtarët e BEsë ose shtetet anëtare të BEsë.
- **Raporti i Komitetit të Qeverisjes së Kongresit të Këshillit të Evropës mbi Luftën e nepotizmit brenda autoriteteve vendore dhe rajonale**⁶⁰ përcakton standartet për praktikën e mira dhe prezanton strategjitë për shmangjen e korrupsionit në procedurat e rekrutimit të qeverive vendore dhe rajonale Evropiane.

Konteksti Kombëtar

Të dhënat tregojnë që procedurat e rekrutimit në sektorin publik shqiptar kanë një mungesë të theksuar transparence. Më shumë se 36% e aplikantëve që nuk kanë fituar një vend pune mendojnë se dikush tjetër është punësuar për shkak të nepotizmit, ndërsa 25% besojnë se dikush tjetër është punësuar duke dhënë rryshfet (UNODC & INSTAT, 2011). Nepotizmi dominon midis praktikave korruptive më të dëshmuara në vendin e punës, të cilat mund të ndodhin për shkak të faktit që Shqipëria është një vend ku vazhdon të mbizotërojë rrethi shoqëror si përcaktues në punësimin e njerëzve (UNDP, 2014).

Legjislacioni Kombëtar

Në Shqipëri, nuk ka një ligj specifik mbi nepotizmin. Sidoqoftë, në nenin 5 ("Interesat Privatë") të ligjit Nr. 9367 "Për Parandalimin e Konfliktit të Interesave në Ushtrimin e Funksioneve Publike" përmendet që interesat private të një zyrtari janë ato interesa që përputhen, përmbajnë, bazohen ose burojnë nga marrëdhënie familjare ose të bashkëjetesës, njohjeje, miqësore, dhe çdo marrëdhënie juridiko-civile, midis të tjerash.⁶¹

Në 27 janar 2006, u miratuan dy vendime të Këshillit të Ministrave: vendimi Nr. 43 "Për shmangien e nepotizmit dhe ndikimin e pushtetit në rekrutimin dhe karrierën e personelit të administratës publike" dhe vendimi Nr. 44 "Për shmangien e nepotizmit në administratën publike". Megjithatë, Gjykata Kushtetuese i shfuqizoi vendimet e mësipërme si të papajtueshme me Kushtetutën.⁶²

Shembull rasti ligjor

Bashkia e Shkodrës është akuzuar vazhdimisht për nepotizëm të një niveli të lartë në zyrat shtetërore, pavarësisht qarkullimit të kryetarëve të kësaj bashkie. Lista e punonjësve në bashkinë e Shkodrës përbëhet nga zyrtarë publik që kanë marrëdhënie familjare mes njëri-tjetrit.⁶³ Duke qenë se nuk ka një ligj për nepotizmin, asnjë institucion nuk mund të investigojë më tej rastet e raportuara nga media.

3.6. PËRDORIMI I BURIMEVE SHTETËRORE NË FUSHATA ZGJEDHORE

Përdorimi i burimeve shtetërore⁶⁴ gjatë fushatave zgjedhore ka të bëjë me sjellje abuzive ose të paligjshme nga ana e politikanëve dhe nëpunësve civilë, të cilët përdorin burimet njerëzore, financiare, materiale, në natyrë, dhe burime të tjera jo materiale për të influencuar rezultatet e zgjedhjeve, duke penguar në këtë mënyrë drejtësinë e vetë procesit zgjedhor.

Standartet Ndërkombëtare

Shqipëria ka ratifikuar marrëveshjet e mëposhtme duke u zotuar të respektojë këto marrëveshje dhe instrumentat ligjorë:

- **Pakti Ndërkombëtar i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat Civile dhe Politike**⁶⁵ (Neni 19, 21, 22 dhe 25), i shpjeguar më tej në paragrafin 25 të Komentit të Përgjithshëm të Komitetit të të Drejtave të Njeriut Nr. 25.⁶⁶
- **Konventa Evropiane e Këshillit të Evropës mbi të Drejtat e Njeriut (STE Nr. 5)**, në veçanti Neni 10 dhe 11, dhe Neni 3 në **Protokollin Nr. 1** të Konventës (STE Nr. 9).⁶⁷
- **Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit**,⁶⁸ në veçanti Neni 7, 17 dhe 19.

■ **Konventa e Këshillit të Evropës për të Drejtën Penale mbi Korrupsionin (STE Nr. 173).**⁶⁹

■ **Konventa e Këshillit të Evropës për të Drejtën Civile mbi Korrupsionin (STE Nr. 174).**⁷⁰

Shpërdorimi i burimeve shtetërore gjatë fushatave zgjedhore trajtohet nga standartet dhe udhëzimet e mëposhtme ndërkombëtare:

■ **Raporti i Komisionit të Venecias të Këshillit të Evropës mbi Shpërdorimin e Burimeve Shtetërore gjatë proceseve zgjedhore.**⁷¹

■ **Komisioni i Venecias i Këshillit të Evropës dhe Udhëzimet e Përbashkëta të OSBE / ODIHR për Parandalimin dhe Reagimin ndaj Shpërdorimit të Burimeve Shtetërore gjatë Proceseve Zgjedhore**⁷² përcakton një sërë masash dhe ligjesh që duhet të miratohen në këtë drejtim.

■ **Rezoluta e Kongresit në Këshillin e Evropës mbi Parandalimin e korrupsionit dhe promovimin e etikës publike në nivele vendore dhe rajonale dhe Memorandumi shpjegues.**⁷³

■ **Rezoluta e Kongresit në Këshillin e Evropës mbi Shpërdorimin e Burimeve Shtetërore gjatë proceseve zgjedhore: roli i përfaqësuesve të zgjedhur vendor dhe rajonal dhe zyrtarëve publik dhe Memorandumi shpjegues.**⁷⁴

■ **Lista verifikuese e Kongresit të Këshillit të Evropës** për pajtueshmëri me standartet ndërkombëtare dhe praktikat e mira që parandalojnë shpërdorimin e burimeve shtetërore gjatë proceseve zgjedhore në nivel vendor dhe rajonal.⁷⁵

■ **Broshura e Kongresit të Këshillit të Evropës mbi *Burimet Shtetërore dhe Zgjedhje të Drejta*** paraqet shembuj praktikë dhe udhëzime.⁷⁶

Konteksti Kombëtar

Shpërdorimi apo abuzimi me burimet shtetërore (ndonjëherë të referuara si “burime publike”) gjatë fushatave zgjedhore parlamentare⁷⁷ dhe vendore⁷⁸ në Shqipëri ka qenë një ndër shqetësimet më të përsëritura gjatë dy dekadave të fundit, siç raportohet nga vëzhguesit ndërkombëtarë të zgjedhjeve. Në kontekstin e zgjedhjeve parlamentare të vitit 2017, Kuvendi mblodhi një seancë të jashtëzakonshme më 22 maj 2017 për të ndërmarrë aksione reale lidhur me procesin zgjedhor.⁷⁹ Midis masave të tjera, një marrëveshje politike midis dy partive kryesore çoi në krijimin e një strukture ndërmnistrorë në formën e një Task Force për të parandaluar abuzimin nga zyrtarët publikë në procesin zgjedhor.⁸⁰ Gjithashtu, për të parandaluar rreziqet e shpërdorimit të burimeve shtetërore, u përcaktuan dënime të ashpra për nëpunësit publikë që mund të përfshiheshin në fushatë.⁸¹

Edhe pse hapa të rëndësishëm janë bërë në nivel kombëtar, vendor dhe rajonal, zgjedhjet kanë karakteristika dalluese, që i bëjnë ato veçanërisht vunerabël ndaj shpërdorimit

të burimeve shtetërore. Kështu, aksione specifike duhet të ndërmerren për zgjedhjet vendore dhe parlamentare.

Në nivel vendor dhe rajonal, përfaqësuesit e zgjedhur zakonisht kanë lidhje personale me komunitetin në të cilin zhvillohen zgjedhjet. Po ashtu, lidhja e tyre me nëpunësit dhe zyrtarët publik që punojnë në bashki shpesh janë veçanërisht të ngushta.

Përmë tepër, përfaqësuesit e zgjedhur dhe/ose nëpunësit vendorë shpesh kanë funksione të veçanta të cilat janë të lidhura me fushatat zgjedhore, si përcaktimi i vendeve ku do të zhvillohet fushata. Nëpunësit bashkiakë mund të kenë gjithashtu detyra lidhur me përgatitjen e zgjedhjeve, për shembull, si anëtarë të komisioneve në qendrat e votimit. Të tilla funksione mund tu japin atyre mundësi të caktuara ndërhyrjeje në favor të palës/partive në pushtet, që mund të cilat rezultojë veçanërisht problematike në zgjedhjet vendore dhe rajonale.⁸²

Legjislacioni Kombëtar

Në 22 Maj 2017, në kontekstin e sipërpërmendur të reformave, Kuvendi i Shqipërisë miratoi amendimet në kuadrin ligjor për zgjedhjet. Këto amendime u miratuan në Ligjin Nr. 8580 "Për Partitë Politike";⁸³ Ligji Nr. 97/2013 "Për Median AudioVizive";⁸⁴ dhe Kodi Penal.⁸⁵ Amendimet paraqitën kërkesa të reja për fushatën, financimin e fushatës, dhe reklamimin në media, si dhe përcaktuan vepra të reja penale lidhur me zgjedhjet e shtuan sanksionet për ato ekzistuese.

Megjithatë, këtij procesi reformues i mungonte transparenca dhe konsultimi me grupet e interesit, dhe vonesat në kohë krijuan vështirësi të mëdha në zbatimin e aspekteve kyçe të administrimit të zgjedhjeve.⁸⁶

Amendimet në Ligjin Nr. 8580 "Për Partitë Politike" synuan kufizimet e shpenzimeve për fushatat.⁸⁷ Ato kufizuan përdorimin e materialeve promocionale zgjedhore në qytete dhe ndaluan reklamimin politik të paguar në media, kanalet televizive dhe radio.⁸⁸ Përmë tepër, Neni 88 i Kodit Zgjedhor në Shqipëri⁸⁹ ndaloi përdorimin e burimeve publike për mbështetjen e subjekteve zgjedhore.

Në linjë me amendimet e Ligjit Nr. 8580 "Për Partitë Politike", rishikimi i Ligjit Nr. 97/2013 "Për Mediat Audiovizive" përcaktoi ndalimin e reklamave politike të paguara në media gjatë periudhës zgjedhore. Sidoqoftë, kuadri ligjor ende nuk e rregullon reklamimin politik, të paguar apo jo, të fshehur ose të drejtpërdrejtë, përtej periudhës zgjedhore, si dhe në mediat e shkruara dhe online gjatë ose përtej fushatës zgjedhore.⁹⁰

Përsa i përket Kodit Penal, Neni 325-332 (Kapitulli X) parashikon 15 vepra penale të cilat kërcënojnë lirinë dhe integritetin e zgjedhjeve të lira.⁹¹ Veprat e reja penale të paraqitura në 2017 përfshijnë abuzimin me funksionet publike për veprimtari zgjedhore, përdorimin e dokumenteve identifikues të personave të tjerë, dhe vepra të tjera të detajuara mbi shit-blerjen e votës. Neni 328/a (Përdorimi i funksioneve publike për veprimtari politike ose zgjedhore) ka rëndësi të veçantë:

«Përdorimi i të mirave publike, funksionit apo veprimtarisë publike ose i burimeve njerëzore apo financiare nga një punonjës, i cili kryen një detyrë shtetërore, për të favorizuar një parti politike ose një kandidat në zgjedhje [...] përbën një vepër penale dhe dënohet me burgim nga një vit deri në tre vjet».

Reported cases

Gjatë periudhës parazgjedhore të vitit të kaluar (janar-shkurt 2017), ka pasur disa vendime të këshillave bashkiakë të cilat kanë ngritur dyshime për shpërdorim të burimeve shtetërore, për shkak të një rritje të menjëhershme të numrit të personave që përfitojnë ndihmë sociale, e cila është e destinuar për familjet me të ardhura shumë të ulëta, personat me vështirësi në shikim, para dhe tetraplegjikët, personat me aftësi të kufizuara etj.⁹²

Komisioni Qendror i Zgjedhjeve (KQZ) prezantoi aplikacionin për telefon celular 'Voto 2017' si një instrument për raportimin e rasteve korruptive. Në total, janë raportuar 22 raste abuzive që kanë ndikuar në integritetin dhe lirinë e votimit, nga të cilat 19 janë raportuar ditën e zgjedhjeve parlamentare (25 qershor 2017).

Përveç kësaj, në linjën telefonike të krijuar nga KQZ, raportet zyrtare konfirmuan se në periudhën prej 25 deri më 28 qershor janë raportuar gjithsej 240 raste. Asnjë nga këto raste të raportuara nuk u dërgua në prokurori dhe KQZ-ja sqaroi se rastet e raportuara ishin jo të plota.⁹³

Për më tepër, shumica e ministrive ofruan mundësi alternative raportimi, siç janë linjat telefonike dhe zyrtarë publik të caktuar për qëllimin specifik të marrjes së rasteve të raportuara të korrupsionit gjatë fushatës zgjedhore dhe votimit. Në përgjithësi, numri i rasteve të raportuara ishte i ulët, me përjashtim të Ministrisë së Brendshme, me 484 raste të raportuara për vepra penale lidhur me proceset zgjedhore.⁹⁴ Bazuar në komunikimet zyrtare me prokuroritë e rretheve gjyqësore, ka pasur një numër të ulët materialesh procedurale të paraqitura për veprat penale që kërcënuan lirinë dhe integritetin e zgjedhjeve, dhe nuk ka informacion për fazën e hetimeve apo masat e marra.⁹⁵

Përsa i përket masave administrative për pjesëmarrjen në fushata zgjedhore të punonjësve të njësisë të qeverisjes vendore në veprimtarinë zgjedhore, vetëm 45 bashki iu përgjigjën Task Forcës së krijuar për zgjedhjet e vitit 2017. Sipas raportit përmbledhës të përgatitur nga Task Forca, bashkia e Skraparit shkarkoi dy punonjës dhe pezulloi një për pjesëmarrje në veprimtari zgjedhore gjatë orarit të punës.⁹⁶ Bashkitë e tjera nuk specifikuan arsyet për shkarkim. Zyra e Zëvendëskryeministrit raportoi 10 raste në prokurori, të cilat kryesisht ishin vepra penale kundër zgjedhjeve të lira. Vetëm disa nga këto raste kishin lidhje me zyrtarët vendor, siç është rasti i kryetarit të bashkisë së Vlorës, i cili u raportua për 'pengim të subjekteve zgjedhore'.⁹⁷ Megjithatë, nuk ka informacion për hetime të mëtejshme apo masa të ndërmarra nga autoritetet përgjegjëse.

TRANSPARENCA

4.1. AKSESI NË INFORMACION

Akresi në informacion është e drejta ligjore e qytetarëve për të kërkuar dhe marrë informacion nga autoritetet publike, shpesh e shprehur në Legjislacionin për Lirinë e Informimit.

Akresi në informacion mbështet përgjegjshmërinë si dhe pjesëmarrjen e informuar publike në vendime, ndaj është thelbësore për funksionimin efektiv të demokracisë.

Standartet Ndërkombëtare

Akresi në informacion është një komponent themelor i një numri konventash dhe standartesh kundër korrupsionit të listuara në këtë udhëzues. Gjithashtu ai mbështet një numër dokumentesh kyçe të OKB-së mbi të drejtat. Konventat në vijim lidhen veçanërisht me aksesin në informacion:

- **Konventa e Këshillit të Evropës për Qasjen në Dokumente Zyrtare (CETS Nr. 205)**⁹⁸ afirmon të drejtën e domosdoshme për informacion.
- **Rezoluta dhe Rekomandimi i Këshillit të Evropës mbi Transparencën dhe Qeverisjen e hapur**⁹⁹ u bën thirrje autoriteteve vendore dhe rajonale për të rritur përdorimin dhe manaxhimin e të dhënave të hapura nga administrata e tyre, dhe publikimin në mënyrë të kuptueshme, aksesueshme dhe të përdorshme.
- **Konventa e Aarhus-it**¹⁰⁰ jep të drejta, përfshirë aksesin në informacion, në vendimet që kanë të bëjnë me mjedisin.

Konteksti Kombëtar

Akresi në informacion është një mekanizëm i rëndësishëm për të rritur transparencën dhe përgjegjshmërinë. Studimet e fundit tregojnë që niveli mesatar i transparencës sa i përket aksesit në informacion nga njësitë e qeverisjes vendore në Shqipëri është 57% (BIRN, 2017) dhe rreth gjysma e 61 Bashkive kanë miratuar një program transparence (IDRA, 2017a).

Legjislacioni Kombëtar

Neni 15 i Ligjit Nr. 139/2015 "Për vetëqeverisjen vendore"¹⁰¹ dhe ligji Nr. 119/2014 "Për të Drejtën e Informimit"¹⁰² përcakton që njësitë e vetëqeverisjes vendore janë të detyruara të sigurojnë që çdo akt dhe informacion të jetë i aksesueshëm nga qytetarët. Ato duhet të publikohen në faqen zyrtare të internetit të njësisë vendore dhe të afishohen në vendet

e caktuara për njoftimet publike brenda njësisë. Çdo njësi e vetëqeverisjes vendore është e detyruar të miratojë programin e transparencës dhe të caktojë koordinatorin e transparencës, duke siguruar akses në informacion për të gjithë.

Gjithashtu neni 18 i ligjit Nr. 119/2014 “Për të Drejtën e Informimit” përcakton kundravajtjet administrative për ata që nuk zbatojnë dispozitat e këtij ligji dhe vendos sanksione financiare sipas shkallës së shkeljes. Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale ka të drejtë të mbikqyrë dhe monitorojë zbatimin e Ligjit, të kryejë hetime administrative dhe të propozojë masa disiplinore për kundravajtësit.

Udhëzime Kombëtare

Për të rritur aksesin në informacion në nivel vendor, veçanërisht për komunitetet më të varfra, autoritetet vendore duhet të adoptojnë dhe të përditësojnë Programin e Transparencës, i cili duhet të përgatitet sipas formatit standart të aprovuar nga Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale.¹⁰³ Me anë të Programit të Transparencës, autoritetet vendore duhet të marrin në konsideratë interesin më të lartë të komunitetit, veçanërisht për të siguruar akses maksimal në informacionin në dispozicion të publikut, dhe të bëjnë publik sa më shumë informacion që të jetë e mundur, në mënyrë që të zvogëlohet nevoja për kërkesa individuale për informacion.

Gjithashtu, organet vendore duhet të krijojnë, mbajnë dhe bëjnë publik një regjistër të posaçëm, ku pasqyrohen të gjitha kërkesat për informim dhe informacionet e dhëna në përgjigje të tyre. Regjistri i kërkesave dhe përgjigjeve duhet të krijohet në përputhje me Nenin 8 të ligjit Nr. 119/2014 “Për të Drejtën e Informimit” dhe siç përcaktohet në Programin e Transparencës, si dhe në përputhje me formatin e regjistrit të aprovuar nga Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale.¹⁰⁴

Shembuj të praktikave të mira

Bashkia e Korçës¹⁰⁵ dallohet për zbatimin korrekt të rregulloreve ligjore lidhur me aksesin në informacion. Sipas raportit të Qendrës për Çështje të Informimit Publik (INFOÇIP), Bashkia Korçë ka rezultuar bashkia më transparente në Shqipëri bazuar në pesë tregues (INFOÇIP, 2017):

- Pasja e një faqe interneti zyrtare;
- Regjistri i pyetjeve dhe përgjigjeve;
- Koordinatorin për të drejtën e informimit;
- Publikimi i vendimeve të këshillit bashkiak;
- Hartimi dhe publikimi i programit të transparencës.

Gjithashtu, sipas një monitorimi online të faqeve të internetit të Bashkive shqiptare të kryer nga Rrjeti Ballkanik i Gazetarisë Investigative, Bashkia e Korçës renditet e para ndër të gjitha Bashkitë për vitin 2017, me një nivel të transparencës prej 69%

(BIRN, 2017). Kategoritë më transparente në Bashkinë e Korçës janë transparencja financiare, zbatimi i së drejtës për informim dhe publikimi i mbledhjeve dhe vendimeve të këshillit bashkiak.

4.2. TË DHËNAT E HAPURA

Të dhënat e hapura janë publikimi i të dhënave dhe informacionit në një format që mund të përdoret, modifikohet dhe ndahet lirisht. OECD i përkufizon të dhënat e hapura si «një sërë politikash që nxisin transparencën, llogaridhënien dhe krijimin e vlerave duke i bërë të dhënat qeveritare të disponueshme për të gjithë». Qeveria bëhet më transparente dhe e përgjegjshme për qytetarët, kur bën publik informacionin mbi aktivitetet e organeve publike. Gjithashtu të dhënat e hapura mbështesin rritjen e biznesit dhe zhvillimin e shërbimeve me fokus qytetarët.

Standartet Ndërkombëtare

Të dhënat e hapura janë një fenomen relativisht i ri pa standarte të miratuara zyrtarisht. Megjithatë, ekzistojnë disa udhëzime të dobishme:

- **Rezoluta dhe Rekomandimi i Kongresit të Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Evropës mbi të Dhënat e Hapura për Shërbime më të mira Publike**¹⁰⁶ shpjegon rëndësinë e tij për përmirësimin e demokracisë vendore.
- **Rezoluta dhe Rekomandimi i Kongresit të Këshillit të Evropës mbi Transparencën dhe qeverisjen e hapur**¹⁰⁷ u bën thirrje autoriteteve vendore dhe rajonale për të rritur përdorimin dhe manaxhimin e të dhënave të hapura nga administrata e tyre.
- **Udhëzimet e Kombeve të Bashkuara mbi të Dhënat e Hapura Qeveritare për Angazhimin e Qytetarëve**¹⁰⁸ prezantojnë udhëzimet e politikave dhe rekomandimet e praktikave të mira.
- **Udhëzuesi i Bankës Botërore**¹⁰⁹ fillon nga bazat, përmes planifikimit dhe zbatimit, si dhe duke shmangur kurthet e zakonshme.
- **Skema me pesë yje e shpërndarjes së të dhënave të hapura**¹¹⁰ paraqet pesë hapa drejt të dhënave plotësisht të hapura, duke shpjeguar kostot dhe përfitimet e secilit.
- **Karta Ndërkombëtare e të Dhënave të Hapura**¹¹¹ përcakton gjashtë parime për të dhëna qeveritare të hapura, në kohë dhe të ndërveprueshme.

Konteksti Kombëtar

Përsa i përket situatës së të dhënave të hapura të qeverisë, Shqipëria renditet e 37-ta në Indeksin Global për të Dhëna të Hapura për vitin 2015.¹¹² Sa i përket kuadrit ligjor, ligjet, aktet e botuara dhe legjislacioni i azhornuar janë të disponueshme online

përmes Qendrës së Botimeve Zyrtare Shqiptare.¹¹³ Megjithatë, 59% e organizatave të shoqërisë civile të anketuara nuk janë plotësisht dakord që projektligjet, politikat dhe ligjet vendosen në dispozicion të publikut, dhe 54% e tyre nuk janë plotësisht dakord që projektligjet, politikat dhe ligjet publikohen në kohën e duhur (Partnerët Shqipëri, 2017).

Mungesa e ndërgjegjësimit dhe të kuptuarit e të dhënave të hapura vazhdon të mbetet problematike si në institucionet qeveritare e zyrtarët publik, ashtu edhe ndërmjet qytetarëve (IDM, 2013). Nisur nga kjo, kanë filluar të ndërmerren nisma për të adresuar këtë situatë, siç është promovimi i vlerave të Partneritetit për Qeverisje të Hapur (PQH) tek autoritetet vendore. Ky ishte edhe një nga angazhimet e arritura pjesërisht të Planit të dytë Kombëtar të Veprimit për Qeverisjen e Hapur për Shqipërinë 2014-2016.¹¹⁴

Legjislacioni Kombëtar

Më datë 18 Shkurt 2015, Këshilli i Ministrave miratoi vendimin Nr.147 "Për miratimin e dokumentit të politikave për zbatimin e të dhënave të hapura publike dhe krijimin e portalit të të dhënave të hapura".¹¹⁵ Plani i tretë i Veprimit për Shqipërinë 2016-2018 i Partneritetit për Qeverisje të Hapur (PQH)¹¹⁶ parashikon katër aksione të mëdha dhe 17 angazhime për të promovuar transparencën dhe të dhënat e hapura. Rritja e aksesit në informacion dhe modernizimi i shërbimeve publike janë dy aksionet kryesore që duhet të adresohen nga autoritet vendore. Një platformë për transparencën dhe inovacionin e quajtur OpenAlb¹¹⁷ është krijuar për të siguruar zbatimin e suksesshëm të angazhimeve të Partneritetit për Qeverisjen e Hapur në vend.

Udhëzime Kombëtare

Në mënyrë që të rrisin transparencën dhe qeverisjen e hapur në nivel vendor, organet vendore në Shqipëri duhet të angazhohen tërësisht në zhvillimin e mjeteve të hapura të të dhënave në përputhje me Standardet Teknike për Publikimin e të Dhënave të Hapura,¹¹⁸ që do të përmirësojë aksesin e publikut në informacion dhe rrisë nivelin e pjesëmarrjes qytetare. Koordinimi ndërmjet organeve vendore dhe organizatave të shoqërisë civile, bizneseve, think tank dhe aktorëve të tjerë është i rëndësishëm për të rritur ndërgjegjësimin dhe të kuptuarit e të dhënave të hapura si një mekanizëm transparence për forcimin e qeverisjes vendore.

Shembuj të praktikave të mira

e-Albania¹¹⁹ është portali qeveritar i konceptuar në vitin 2013 si një qendër online me një ndalesë, ku qytetarët mund të marrin informacion të detajuar mbi shërbimet publike dhe dokumentet zyrtare në mënyrë elektronike. Portali administrohet nga Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit¹²⁰ dhe synon të përmirësojë ofrimin e shërbimeve, të zvogëlojë kohën e ofrimit të shërbimeve, të shmangë burokracitë dhe të ulë korrupsionin e institucioneve publike, përfshirë edhe organet e vetëqeverisjes vendore. Të 500 shërbimet elektronike të ofruara në portal janë

të dedikuara për një gamë të gjerë perdoruesish, si qytetarë të papunë, biznese, pronarë, studentë, të moshuar, shqiptarë që jetojnë jashtë vendit, nëpunës civilë etj. Këto shërbime klasifikohen sipas kategorive dhe institucioneve. Sipas informacionit që gjendet në portal, shërbimet e certifikimit, të administruara nga organet e vetëqeverisjes vendore, janë shërbimet elektronike më të përdorura në portalin e-Albania.

4.3. SHPËRNDARJA E INFORMACIONIT: DEKLARIMI I ASETVE DHE KONFLIKTIT TË INTERESIT

Shpërndarja e informacioneve është bërja publik e një informacioni të caktuar, ndonjëherë e kërkuar me ligj. Dhënia e informacioneve mund të mbështesë masat anti-korrupsion duke kërkuar për shembull, publikimin rutinë të pasurive dhe deklaratave të konfliktit të interesit. Mund të kërkohet edhe për arsye më pozitive, si për mbështetjen e hartimit të politikave, ose për të siguruar që publiku të jetë më i informuar dhe në këtë mënyrë i aftë për të kontribuar më efektivisht.

Standartet Ndërkombëtare

Dhënia e informacioneve është një element i rëndësishëm në konventat dhe standartet kundër korrupsionit, të listuara nëpër kapituj të ndryshëm në këtë udhëzues. Me rëndësi të veçantë janë:

- **Rekomandimi i Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës për Kodet e Sjelljes për Zyrtarët Publikë**¹²¹ dhe **Kodi Evropian i Sjelljes për të gjithë Personat e Përfshirë në Qeverisjen Vendore dhe Rajonale**¹²² kërkon që interesat private të deklarohen.
- **Rezoluta dhe Rekomandimi i Kongresit të Këshillit të Evropës mbi Konfliktin e Interesit në nivel vendor dhe rajonal**¹²³ u bën thirrje autoriteteve vendore dhe rajonale për të promovuar llogaridhënien proaktive të deklaratave të interesit para kërkesës së publikut dhe garantimin e politikave të llogaridhënies të shoqëruara me masat përkatëse për zgjidhjen e konfliktit të interesit.
- **Manaxhimi i Konfliktit të Interesit në Shërbimin Publik: Udhëzime dhe Eksperiencat vendore**¹²⁴ i OECD-së ofron instrumente praktike për modernizimin e politikave të konfliktit të interesit
- **Deklarata e Pasurive për Zyrtarët Publik: Një mjet për Parandalimin e Korrupsionit**¹²⁵ e OECD-së identifikon elementët kryesorë të sistemeve të deklarimit të pasurive.

Konteksti Kombëtar

Sistemi i deklarimit të pasurive dhe detyrimeve financiare ka qenë një nga hapat legjislativë më të rëndësishëm në Shqipëri, duke reflektuar kërkesat kryesore të Konventës së OKB-së kundër Korrupsionit. Megjithatë, legjislacioni mbi konfliktin e interesit dhe zbatimin e tij është penguar nga një numër faktorësh prandaj zbatimin e tij ka qenë i pjesshëm dhe i fragmentuar. Një nga pengesat kryesore është hendeku midis fushëveprimit të gjerë të ligjit dhe aftësive të pamjaftueshme për të siguruar zbatimin efektiv të tij (IDM, 2014).

Legjislacioni Kombëtar

Ligji Nr 9049 “Për Deklarimin dhe Kontrollin e pasurive, të Detyrimeve Financiare të të Zgjedhurve dhe të disa Nëpunësve Publikë”¹²⁶ përcakton rregullat për deklarimin dhe kontrollin e pasurisë, të legjitimitetit të burimeve të krijimit të saj, detyrimeve financiare për të zgjedhurit, nëpunësit publikë, për familjarët e tyre dhe për personat e lidhur me ta. Sipas nenit 40, çdo shkelje e detyrimeve të përcaktuara në këtë ligj, mund të përbëjë një vepër penale ose kundërvajtje administrative dhe dënohet me gjobë, bazuar në natyrën dhe masën e shkallës së kundërvajtjes administrative.

Inspektoriat i Lartë i Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Konfliktit të Interesave (ILDKPKI) administron deklarimin e pasurive dhe detyrimeve financiare, si dhe auditimin e kësaj deklarate, sipas specifikimeve të përshkruara në ligjet e deklarimit dhe konfliktit të interesave.¹²⁷ Për më tepër, bazuar në Ligjin Nr. 9367 “Për parandalimin e konfliktit të Interesave në ushtrimin e funksioneve publike”,¹²⁸ ILDKPKI, në cilësinë e autoritetit qëndror përgjegjës për zbatimin e ligjit në fjalë, manaxhon dhe përmirëson politikën dhe mekanizmat në lidhje me parandalimin e konfliktit të interesit; ofron asistencë teknike dhe mbështetje për iniciativat ligjore të ndërmarra nga institucionet publike për parandalimin e konfliktit të interesit; monitoron, kontrollon dhe vlerëson zbatimin e këtij ligji, midis funksioneve kryesore të tij.¹²⁹

Udhëzime Kombëtare

Në mbështetje të përpjekjeve anti-korrupsion të qeverisë vendore, ILDKPKI ka zhvilluar dhe vënë në dispozicion Udhëzuesin për Parandalimin e Konfliktit të Interesit në Qeverisjen Vendore¹³⁰ së bashku me manualin e tij shpjegues.¹³¹ Udhëzuesi jep informacion për:

- Çfarë është konflikti i interesit në qeverisjen vendore (përkufizimi, llojet e konfliktit të interesit, kush përfshihet në konfliktin e interesit);
- Parandalimi i konfliktit të interesit;
- Kufizimet e zyrtarëve të qeverisjes vendore për parandalimin e konfliktit të interesit;
- Masat themelore për trajtimin dhe zgjidhjen e konfliktit të interesit;

- Sanksionet;
- Shembuj ilustrues për administrimin dhe zgjidhjen e rasteve të konfliktit të interesit.

Manuali Shpjegues për Parandalimin e Konfliktit të Interesit në Qeverisjen Vendore synon krijimin e standarteve dhe unifikimin e praktikave në administrimin dhe zgjidhjen e konflikteve të interesit në nivel vendor. Në mënyrë që të rritet dhënia e informacionit dhe parandalimi i konfliktit të interesit, autoritetet publike duhet të veprojnë në përputhje me Udhëzuesin e sipërpërmendur të miratuar nga ILDKPKI dhe Manualin e tij Shpjegues.

Shembuj të praktikave të mira

Këshilli Bashkiak i Tiranës ka publikuar rregulloren e brendshme,¹³² e cila përcakton rregullat dhe procedurat e Këshillit Bashkiak. Neni 12 i rregullores parashikon që këshilltarët nuk duhet të marrin pjesë në shqyrtimin dhe miratimin e projekt-akteve të këshillit kur ata ose bashkëshortët, prindërit, fëmijët, vëllezërit e motrat, prindërit e bashkëshortit/es ose partnerët e tyre janë në konflikt interesi lidhur me çështjen që diskutohet në Këshillin Bashkiak.

4.4. AUDITI I JASHTËM

Auditimi i jashtëm është shqyrtimi i rregullt dhe i pavarur i llogarive dhe informacionit financiar për të siguruar që paratë publike përdoren në mënyrën e duhur dhe efektivisht. Auditimet e jashtme ndërmerren në përputhje me ligjet dhe rregullat përkatëse të vendit për të mbështetur institucionet përtej qeverisë për ta mbajtur atë të përgjegjshme. Përtej financave, auditimi i jashtëm mund të vlerësojë gjithashtu edhe performancën e qeverisë kundrejt objektivave të saj, ose në ofrimin e programeve dhe shërbimeve.

Standartet Ndërkombëtare

- **Standartet Ndërkombëtare të Kontabilitetit për Sektorin Publik**¹³³ fokusohen në kontabilitetin, auditimin dhe nevojat e raportimit financiar të qeverisë në nivel kombëtar, rajonal dhe vendor, agjencitë qeveritare respektive dhe mbështetësve që u shërbejnë.
- Në faqen e internetit të **Standardeve Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit**¹³⁴ gjendet një përmbledhje e plotë e standardeve profesionale dhe udhëzimeve të praktikave më të mira për auditorët e sektorit publik.
- Një sërë konventash dhe standartesh për luftën ndaj korrupsionit përfshijnë dispozita dhe klauzola në lidhje me auditimin e jashtëm.

Konteksti Kombëtar

Në Shqipëri është i kufizuar auditimi i jashtëm. Për shembull, në vitin 2013, vetëm 8% e subjekteve publike (që përbëjnë 40% të shpenzimeve buxhetore) janë audituar. Kontrolli i Lartë i Shtetit si insitucion pavarur publikon një raport vjetor mbi zbatimin e buxhetit. Megjithatë, aktualisht nuk ka ndonjë çertifikim apo opinion auditimi mbi pasqyrat financiare individuale të institucioneve buxhetore qendrore apo vendore, ose mbi deklaratën e konsoliduar fiskale (FMN, 2015).

Legjislacioni Kombëtar

Neni 13 i Ligjit Nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”¹³⁵ përcakton që “njësitë e vetëqeverisjes vendore i nënshtrohen kontrollit të jashtëm financiar nga organet e qeverisjes qendrore për përdorimin e fondeve të kushtëzuara dhe/ose të deleguara që financohen nga Buxheti i Shtetit dhe/ose fondet e ndihmës së huaj, të alokuara tek njësitë e vetëqeverisjes vendore, sipas marrëveshjeve të nënshkruara nga qeverisja qendrore”. Gjithashtu, në raste të veçanta organet ekzekutive të vetëqeverisjes vendore janë subjekt i auditimit nga kompani të specializuara të auditimit.

K Kontrolli i Lartë i Shtetit (KLSH) është institucioni më i lartë i auditimit të jashtëm në Shqipëri.¹³⁶ Në përputhje me funksionet, të drejtat dhe detyrat e tij, përveç rolit të auditimit, KLSH mund t’u drejtohet organeve të ndjekjes penale në rastet kur ndjekja e mëtejshme e zbulimeve nga auditimi është kompetencë e tyre, dhe t’u drejtohet organeve më të larta shtetërore të kompetencës në rast të moszbatimeve të rekomandimeve të dhëna prej tij, siç përcaktohet në nenin 15 të Ligjit Nr.154/2014 “Për organizimin dhe funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit”¹³⁷

Udhëzime Kombëtare

Për të rritur transparencën lidhur me standardet e llogaridhënies dhe pasqyrat financiare, autoritetet publike duhet të krijojnë një regjim të konsoliduar të kontrollit të brendshëm buxhetor, të prodhojnë raporte vjetore publike dhe të kryejnë një auditim të jashtëm të këtyre raporteve vjetore. Autoritetet vendore këshillohen që të bëjnë publike raportet e auditimit të jashtëm, dhe të ndjekin Guidën mbi Raportimin e Auditimit¹³⁸ të publikuar nga Kontrolli i Lartë i Shtetit.

Shembuj të praktikave të mira

Bashkia Fier është një ndër bashkitë më të mëdha në Shqipëri.¹³⁹ Me mbështetjen e projektit të USAID për planifikimin dhe qeverisjen vendore, në vitin 2016 Bashkia iu nënshtrua një vlerësimi të jashtëm mbi shpenzimet publike bazuar në metodologjinë e Shpenzimeve Publike dhe Përgjegjshmërisë Financiare, me qëllim mundësimin e një analize të pikave të forta dhe të dobëta të sistemit të manaxhimit të financave publike.¹⁴⁰

4.5. KODI I SJELLJES

Një kod sjelljeje përcakton standartet specifike të sjelljes profesionale që pritet nga zyrtarë publik në situata të ndryshme me të cilat përballen, si dhe udhëzime si të manaxhojnë këto situata. Gjithashtu, kodet e sjelljes rrisin transparencën dhe përgjegjshmërinë publike të veprimtarisë së qeverisë.

Kodet e sjelljes shpesh ngatërrohen me kodet e etikës, të cilat përcaktojnë parimet kryesore që zyrtarët publik duhet të ndjekin, të tilla si integriteti, altruizmi, të qënurit i hapur me të tjerët. Një kod sjelljeje aplikon dhe zbaton kodin e etikës në rrethana të caktuara të një institucioni.

Kodet e sjelljes dhe të etikës të mirë-përgatitura ndihmojnë në përmbushjen e pritshmërive në rritje të publikut, drejtuesve të biznesve e shoqërisë civile, dhe ngarkon me përgjegjësi qeverinë që të sigurojë standarte etike të larta të zyrtarëve publikë dhe përfaqësuesve të zgjedhur. Në këtë mënyrë, këto kode mund të mbështesin ndërtimin e besimit të publikut tek institucionet dhe zyrtarët publik.

Standartet Ndërkombëtare

- **Rekomandimi i Këshillit të Evropës për Kodet e Sjelljes për Zyrtarët Publik**¹⁴¹ dhe **Kodi Evropian i Sjelljes për të gjithë Personat e Përfshirë në Qeverisjen Vendore dhe Rajonale Integritetin Politik të përfaqësuesve të zgjedhur vendorë dhe rajonalë**¹⁴² janë kode referuese për autoritetet vendore dhe rajonale në Evropë për të siguruar integritetin politik.
- **Udhëzuesi i shkurtuar i Këshillit të Evropës mbi Etikën Publike në Nivel Vendor**¹⁴³ ofron një pasqyrë të nivelit të lartë të praktikave të mira në etikën publike.
- **Ky studim i Transparency International mbi Zbatimin e Standardeve Efektive të Etikës në Qeveri dhe shërbimin civil**¹⁴⁴ ofron mekanizma praktikë për institucionalizimin e standarteve të larta të integritetit etik për zyrtarët e zgjedhur dhe nëpunësit civilë.

Konteksti Kombëtar

Etika dhe integriteti në administratën publike është një kusht për një qeveri demokratike, transparente, efektive dhe me një përgjegjshmëri më të madhe ndaj qytetarëve. Në Shqipëri ka mungesë të dhënash për sa i përket zbatimit të kodeve të sjelljes në nivel vendor dhe shumica e normave që ndikojnë në kodet e sjelljes rregullohen nëpërmjet kodeve të etikës, duke krijuar konfuzion ndërmjet tyre. Nga ana tjetër, praktika tregon se shumë institucione publike, si KLSH dhe njësitë e qeverisjes vendore kanë miratuar kodet e tyre të sjelljes dhe kodet e etikës. Përsa i përket këtyre të fundit, ekziston një konfuzion mbi hierarkinë e legjisllacionit që rregullon etikën dhe kodet e etikës, të cilat shpesh publikojnë instrumentet ligjore dhe për këtë arsye janë të tepërta ose nuk u japin përgjigje shqetësimeve specifike. Përveç mungesës së të dhënave për zbatimin e kodet e etikës tregojnë se zbatimi i tyre ka qenë i kufizuar në Shqipëri (IDM, 2016a).

Legjislacioni Kombëtar

Normat e sjelljes për zyrtarët publik rregullohen me Ligjin Nr. 9131 “Për rregullat e Etikës në Administratën Publike”¹⁴⁵ siç përcaktohet nga Neni 1 «Ligji ka për qëllim të vendosë rregullat e sjelljes së nëpunësve të administratës publike, sipas standardeve të kërkuara, t’i ndihmojë ata për arritjen e këtyre standardeve dhe të vërë në dijeni publikun për sjelljen që duhet të ketë nëpunësi i administratës publike».

Për më tepër, Ligji Nr. 152/2013 “Për Nëpunësit Civil”¹⁴⁶ shërben si bazë për miratimin e rregulloreve më specifike dhe më të hollësishme mbi etikën nga ana e segmenteve të ndryshme të administratës publike. Institucionet publike janë të detyruara të krijojnë një departament të burimeve njerëzore përgjegjës për menaxhimin e zyrtarëve publik të institucionit. Janë përcaktuar masat disiplinore dhe sanksionet në rastet e shkeljes së ligjit.

Udhëzime Kombëtare

Pavarësisht mungesës së udhëzimeve specifike në lidhje me kodet e sjelljes, etika dhe sjellja e zyrtarëve publik rregullohet në nene të ndryshme të kuadrit normativ me qëllim rritjen e transparencës, paanshmërisë dhe mosdiskriminimit të veprimeve dhe sjelljes së nëpunësve publikë në Shqiptari (IDM, 2016a). Instrumentet në vijim përmbajnë dispozita për sjelljen e zyrtarëve publik:¹⁴⁷

- Ligji Nr. 7961 “Kodi i Punës i Republikës së Shqipërisë” 12 korrik 1995;
- Ligji Nr. 9049 “Ligji për Deklarimin dhe Kontrollin e Pasurive, të detyrimeve financiare të të zgjedhurve dhe të disa nëpunësve publikë” 10 prill 2003;
- Ligji Nr. 9367 “Për parandalimin e konfliktit të interesave në ushtrimin e funksioneve publike” 07 prill 2005;
- Ligji Nr. 9643 “Mbi prokurimin publik” 20 nëntor 2006;
- Ligji Nr. 9887 “Për mbrojtjen e të dhënave personale” 10 Mars 2008;
- Ligji Nr. 90/2012 “Për organizimin dhe funksionimin e administratës shtetërore” 27 shtator 2012;
- Ligji Nr. 152/ 2013 “Për nëpunësin civil” 30 maj 2013;
- Ligji Nr. 119/2014 “Për të drejtën e Informimit” 18 shtator 2014;
- Ligji Nr. 44/2015 “Kodi i Procedurave Administrative të Republikës së Shqipërisë” 30 Prill 2015;
- Strategjia ndërsektoriale e reformës në administratën publike 2015-2020.

Pasja e një kodi sjelljeje është e rëndësishme jo vetëm për të nxjerrë në pah, transmetuar dhe mbrojtur vlerën e brendshme të institucionit, por edhe për t’i komunikuar këto vlera tek aktorët e jashtëm. Në këtë drejtim, autoritetet vendore duhet të miratojnë kodin e sjelljes për të vepruar me përgjegjshmëri dhe me sjellje korrekte, i cili të funksionojë si një udhëzues qendror për të trajtuar dilemat etike.

Shembuj të praktikave të mira

Këshilli Bashkiak Shkodër¹⁴⁸ ka botuar një Kod Etik,¹⁴⁹ i cili në kapitullin e parë përfshin parimet etike, por gjithashtu rregullon sjelljen e zyrtarëve publik. Bazuar në të, punonjësit e Këshillit Bashkiak duhet të sillen në përputhje me parimet etike të përcaktuara në kapitullin e parë të Kodit, i cili në kapitujt vijues rregullon sjelljen e zyrtarëve publik sa i përket burimeve njerëzore; konfliktit të interesit; aksesit në informacion; ndalimit të abuzimit me shpenzimet publike, orarit të punës dhe pozitës; marrjes së dhuratave apo ryshfetit; dhe mbrojtjes së qytetarëve që raportojnë sjelljen e paligjshme të zyrtarëve publik. Së fundmi, Kodi përmban një sërë masash disiplinore për zyrtarët publik që shkelin nenet e Kodit në rastet kur veprimet e tyre nuk përbëjnë vepër penale.

PJESËMARRJA QYTETARE

5.1. MEKANIZMAT E ANKESAVE

Mekanizmat e ankesave u mundësojnë qytetarëve të japin feedback ndaj autoriteteve publike mbi standartet e shërbimit që ata marrin. Ata vendosin në dispozicion një mekanizëm të rëndësishëm llogaridhënës, i cili i jep mundësinë nëpunësve civil dhe zyrtarëve të zgjedhur të identifikojnë nëse shërbimet publike po ofrohen në mënyrë jo efektive dhe jo efçente. Kur mekanizmat e tillë merren me ankesat në kohën e duhur, ato mund të ndihmojnë krijimin e kushteve për besim në rritje. Nëse përdoren në mënyrë proaktive, mekanizmat e ankesave mund të ndihmojnë qeveritë të identifikojnë ide të reja dhe të rritin pjesëmarrjen qytetare.

Standartet Ndërkombëtare

Nuk ka standarte specifike ndërkombëtare për mekanizmat e ankesave që lidhen me shërbimet publike. Megjithatë, ka një numër të udhëzimeve dhe manualeve të shoqërisë civile, të cilat janë të dobishme. Shiko për shembull:

- **Protokolli Shtesë i Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Vendore mbi të drejtën për të marrë pjesë në çështjet e një autoriteti vendor (CETS Nr. 207)**¹⁵⁰ paraqet një garanci ligjore ndërkombëtare mbi këtë të drejtë, duke përfshirë vendosjen e mekanizmave dhe procedurave për t'ju përgjigjur ankesave dhe sugjerimeve të qytetarëve.
- Manuali i **Këshillit të Refugjatëve Danez**¹⁵¹ përshkruan si të krijohet e menaxhohet një mekanizëm ankesash.
- Përmbledhja e **World Vision** për mjetet dhe mekanizmat e përdorur nga agjencitë e zhvillimit për të marrë ankesa.¹⁵²
- Dokumenti i **Transparency International** mbi praktikat e mira në krijimin e mekanizmave të ankesave të komunitetit.¹⁵³

Konteksti Kombëtar

Mekanizmat e ankesave në nivel vendor janë të rëndësishme për të adresuar shqetësimet dhe problemet e qytetarëve. Qytetarët mund të paraqesin ankesa përmes zyrave me një ndalesë në njësitë e qeverisjes vendore dhe të adresojnë shqetësimet dhe problemet e tyre nëpërmjet letrave të ankesave ose një numri të dedikuar telefonik të krijuar për këtë qëllim. Njësitë e qeverisjes vendore kanë rregullore të brendshme që përcaktojnë

procedurat për adresimin dhe zgjidhjen e ankesave dhe duhet të ofrojnë formularë tip për të lehtësuar informacionin e dhënë nga qytetarët dhe dokumentimin e ankesave të tyre. Përveç kësaj, ekzistojnë mjete online për të paraqitur ankesa, si Stop Korrupsionit (www.stopkorrupsionit.al), Pyet Shtetin (www.pyetshtetin.al) dhe Përmirëso Qytetin (www.permiresoqytetin.al), ndër të tjera. Megjithatë, ka mungesë të dhënash lidhur me shqetësimet e qytetarëve ndaj institucioneve publike në shumicën e këtyre platformave online, veçanërisht ndaj njësive të qeverisjes vendore. Kjo ndodh për shkak të mungesës së përgjithshme të besimit të qytetarëve në nivel vendor, veçanërisht në luftën kundër korrupsionit (IDM, 2017).

Legjislacioni Kombëtar

Neni 19 i Ligjit Nr. 139/2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”¹⁵⁴ përcakton që çdo qytetar apo grupe që përfaqësojnë komunitetet kanë të drejtë t’u drejtojnë kërkesa, ankesa apo vërejtje organeve të vetëqeverisjes vendore për çështje që lidhen me funksione dhe kompetenca në juridiksionin e njësisë së vetëqeverisjes vendore. Organet e vetëqeverisjes vendore janë të detyruara t’i marrin në shqyrtim kërkesat, ankesat apo vërejtjet dhe të kthejnë përgjigje brenda afateve të përcaktuara me ligj. Ligji Nr. 44/2015 “Për Kodin e Procedurave Administrative”¹⁵⁵ rregullon procedurën për apel administrativ në rastet kur ankesa nuk merret në konsideratë. Zyra e Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale gjithashtu vlerëson ankesat në rastet kur zbatohet mekanizmi i së drejtës për informim.

Udhëzime Kombëtare

Përveç procedurave të brendshme nga njësitë e qeverisjes vendore, Zyra e Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale ka krijuar një procedurë për ankesa¹⁵⁶ dhe ka hartuar një letër të standartizuar për ankesat¹⁵⁷ në ato raste kur e drejta për informim ende nuk është ushtruar nga njësitë e qeverisjes vendore. Për të përmirësuar efikasitetin e tyre në nivel vendor, autoritetet publike duhet të zhvillojnë dhe zbatojnë një proces të qartë të procedurave ankimore, ku problemet dhe shqetësimet e secilit qytetar të shqyrtohen dhe zgjidhen shpejt.

Shembuj të praktikave të mira

‘Përmirëso qytetin’ (<http://www.permiresoqytetin.al/>) është një platformë online që u lejon qytetarëve të paraqesin ankesa tek autoritetet vendore të secilës prej bashkive në Shqipëri, dhe të marrin pjesë drejtpërsëdrejti në çështjet e qeverisjes vendore që u interesojnë. Platforma mund të aksesohet online ose përmes aplikacionit në celular, duke rezultuar në një mjet të lehtë përdorimi nga qytetarët që mund të japin mendim rreth çështjeve bashkiake siç janë pastrimi i qytetit, infrastruktura, arsimit, transporti publik, hapësira publike, ndërtimi, kafshët, etj.

Një shembull tjetër është aplikacioni në celular Tirana Ime, (www.tirana.al/aplikacioni-tirana-ime), i ngritur nga bashkia e Tiranës në 2015. I disponueshëm për

shkarkim pa pagesë nga Apple's Store dhe Google Play Store, aplikacioni përfshin gjashtë kategori kryesore: trafiku, transporti, ndotja, informacione, raporte dhe turizëm. Nën seksionin "Raporto", qytetarët e Tiranës mund të paraqesin ankesa në internet dhe raportime të tjera për shërbime të ndryshme të bashkisë.

5.2. POLITIKËBËRJA E HAPUR

Politikëbërja e hapur është një term i gjerë që përshkruan zhvillimin e politikave, i cili është transparent dhe pjesëmarrës. Ai përshkruan një mënyrë për të bërë politikë dhe vendime që ndërmerren me mjetet më të fundit analitike dhe me natyrë interaktive. Nuk ka një mënyrë të caktuar për të bërë politika të hapura: vendimet e ndryshme të politikave kanë nevojë për qasje të ndryshme.

Standartet Ndërkombëtare

Megjithëse nuk ka standarde specifike për hartimin e politikave të hapura, në vijim sigurohet një pikë e dobishme e fillimit:

- **Protokolli Shtesë i Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Vendore mbi të drejtën për të marrë pjesë në çështjet e një autoriteti vendor (CETS Nr. 207)**¹⁵⁸ ofron një garanci ligjore ndërkombëtare mbi këtë të drejtë, duke përfshirë vendosjen e masave për të siguruar pjesëmarrjen qytetare.
- **Udhëzimet e Këshillit të Evropës për pjesëmarrjen qytetare në vendimmarrjen politike**¹⁵⁹ përcaktojnë standartet për angazhimin me qytetarët dhe shoqërinë civile.
- **Rezoluta dhe Rekomandimi i Kongresit të Këshillit të Evropës mbi Transparencën dhe qeverisjen e hapur**¹⁶⁰ paraqet standarde dhe mekanizma për sigurimin e transparencës dhe promovimin e përfshirjes dhe pjesëmarrjes së qytetarëve në jetën publike vendore.
- **Parimet Udhëzuese të OECDsë**¹⁶¹ mbështesin zhvillimin e një kulture të hapjes.
- **Fokusi tek Qytetarët: Angazhimi Publik për Politika dhe Shërbime më të mira** e OECD¹⁶² eksploron mbi mënyrën e vënies në praktikë të politikëbërjes së hapur.
- **Observatori i Inovacionit në Sektorin Publik** i OECDsë¹⁶³ liston mjetet dhe burimet e dobishme.
- **Udhëzuesi**¹⁶⁴ **dhe Seti i Instrumentave**¹⁶⁵ **të Partneritetit për Qeverisje të Hapur** ofrojnë një gamë të gjerë mbështetjeje.
- Si **Australia**¹⁶⁶ dhe **Britania e Madhe**¹⁶⁷ kanë prodhuar të dyja **sete instrumentash** të dobishëm.

Konteksti Kombëtar

Në përgjithësi, Shqipëria ka një legjislacion adekuat dhe modern në shumicën e fushave, por procesi i politikëbërjes kryhet përmes politikave me dyer të mbyllura dhe kufizohet në një grup të ngushtë aktorësh (Bogdani & Loughlin, 2007). Prosesi i dixhitalizimit të shërbimeve me qëllim përmirësimin e transparencës dhe llogaridhënies dhe sjelljes së qytetarëve më pranë qeverisë, fatkeqësisht është i lidhur me shifra që mungojnë dhe me dokumentacion të pakët. Sa i përket politikëbërjes së hapur në nivel vendor, marrëdhënia midis qytetarëve dhe zyrtarëve publik është thuajse jo ekzistente.

Legjislacioni Kombëtar

Iniciativa qytetare është një e drejtë ligjore e parashikuar në nenin 20 të Ligjit Nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”.¹⁶⁸ Bazuar në të, secili komunitet, nëpërmjet përfaqësuesve të tij të autorizuar, ose jo më pak se 1% të banorëve të komunës, ka të drejtë të propozojë nisma të qytetarëve në këshillin bashkiak, për çështje që janë në juridiksionin e njësisë së vetëqeverisjes vendore. Në rastet kur propozimet që i paraqiten këshillit bashkiak si iniciativa qytetare kanë ndikim financiar në buxhetin bashkiak, ato shqyrtohen nga këshilli sipas rendit të ditës dhe nuk miratohen pa marrë mendimin e titullarit të vetëqeverisjes vendore.

Udhëzime Kombëtare

Neni 20, paragrafi 1, i Ligjit Nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore” përcakton se mënyrat dhe format e paraqitjes së iniciativave të qytetarëve, shqyrtimi i tyre dhe procedurat e miratimit përcaktohen në statutin e organizimit dhe funksionimit të këshillit bashkiak. Për të përmirësuar politikëbërjen, autoritetet vendore duhet të hartojnë dhe zbatojnë plane vendore veprimi për të sjellë ide të reja, perspektivën dhe ekspertizën e aktorëve lokalë (qytetarë, organizata të shoqërisë civile, biznese, etj.). Kjo do t’u mundësojë qeverive vendore që të lidhin më mirë politikëbërjen me nevojat aktuale dhe shqetësimet e popullsisë, dhe në këtë mënyrë zbatimin më të mirë të politikave vendore dhe planeve të veprimit.

Shembuj të praktikave të mira

Një nismë vendore shumë e suksesshme ishte themelimi në vitin 2012 i Komisionit Këshillimor Qytetar Vendor në bashkinë e Durrësit, i cili përbëhet nga anëtarë të organizatave lokale të shoqërisë civile, bizneseve, të rinjve, grave dhe grupeve të nënpërfaqësuar. Ai shërben si një organ këshillimor i pavarur për bashkinë e Durrësit, duke forcuar pjesëmarrjen e qytetarëve dhe duke mbështetur punën e bashkisë drejt decentralizimit.¹⁶⁹ Komisionit Këshillimor Qytetar Vendor mblidhet rregullisht për të diskutuar çështjet lidhur me buxhetimin, paketën fiskale vjetore, cilësinë dhe shpërndarjen e shërbimeve vendore, planifikimin e territorit dhe prioritetet e projektet e bashkisë.¹⁷⁰

5.3. BUXHETIMI ME PJESËMARRJE

Buxhetimi me pjesëmarrje filloi në Porto Alegre, Brazil në fund të viteve 1980 dhe është përhapur në mbarë botën. Ai mundëson komunitetin të ketë një zë në mënyrën se si duhen shpenzuar paratë publike. Ky mekanizëm krijon mundësi për angazhimin, edukimin dhe fuqizimin e qytetarëve. Ai gjithashtu mund të nxisë transparencën, e cila nga ana tjetër mund të ndihmojë në reduktimin e inefiçencës dhe korrupsionit.

Standartet Ndërkombëtare

Megjithëse nuk ka standarde specifike për zbatimin e buxhetimit me pjesëmarrje, dokumentet në vijim ofrojnë një pikënisje të mirë:

- **Protokolli shtesë i Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Vendore mbi të drejtën për të marrë pjesë në çështjet e një autoriteti vendor (CETS Nr. 207)**¹⁷¹ paraqet një garanci ligjore ndërkombëtare për këtë të drejtë, duke përfshirë zbatimin e masave që do të lehtësojnë ushtrimin e saj.
- **Rezoluta e Kongresit të Këshillit të Evropës mbi Buxhetimin Gjikor**¹⁷² rekomandon metodat e buxhetimit gjikor në buxhetet vjetore në nivele vendore dhe rajonale.
- **Përmbledhje e Politikave Nr. 22** e OECDsë¹⁷³ ofron një seri rekomandimesh në fushën e politikave për mënyrën sesi aktorët kryesorë mund të kontribuojnë në një buxhetim me pjesëmarrje të suksesshëm.
- **Libri i Bankës Botërore Buxhetimi me Pjesëmarrje**¹⁷⁴ ofron një pasqyrë të parimeve themelore, analizon praktikën aktuale dhe përfshin shtatë raste studimore të detajuara.
- **72 Pyetjet më të shpeshta rreth Buxhetimit me Pjesëmarrje** të UN Habitat-it¹⁷⁵ eksploron mënyrën e zbatimit të buxhetimit me pjesëmarrje.
- **Njësia e Buxhetimit me Pjesëmarrje në Mbretërinë e Bashkuar** ka një listë të dobishme burimesh dhe instrumentesh.¹⁷⁶
- **Pyetësori i Buxhetimit të Hapur në Nivel Vendor**¹⁷⁷ i Partneritetit Ndërkombëtar për Buxhetin përcakton një gamë njësisish për vlerësimin e buxheteve të qeverisë vendore në aspektin e qenurit të hapur.
- **Parimet e Pjesëmarrjes së Publikut në Politikën Fiskale**¹⁷⁸ të Iniciativës Globale për Transparencë Fiskale.

Konteksti Kombëtar

Buxhetimi me pjesëmarrje është një proces që i sjell komunitetet vendore më afër vendimmarrjes për ndarjen e buxhetit bashkiak ose publik. Në vitet e fundit, një nga mekanizmat më efektivë të zbatuar nga bashkitë është buxhetimi me pjesëmarrje (IDRA, 2017b). Sipas indeksit të Anketës së Buxhetimit të Hapur 2017,¹⁷⁹ Qeveria shqiptare bëri publike shtatë nga tetë dokumentet kryesore buxhetore të disponueshme për publikun në internet, duke përfshirë raportin e fundvitit dhe buxhetin e qytetarëve (një version më pak teknik i buxhetit të Qeverisë i projektuar për publikun). Me disa përjashtime, zyrtarët publik vendor ose nuk janë shumë të mësuar për t'u angazhuar me qytetarët në planifikimin dhe buxhetimin teknik, ose i shikojnë ata si të paaftë për ta bërë këtë, ose thjesht nuk e vlerësojnë rëndësinë e zërit të popullit (IDRA, 2017a).

Legjislacioni Kombëtar

Nenet 155 deri 160 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë¹⁸⁰ dhe neni 20 paragrafi 2 i Ligjit Nr. 139/2015 "Për vetëqeverisjen vendore" theksojnë se propozimet që vijnë në këshill si nismë qytetare kur ato kanë ndikim financiar në buxhetin e njësisë së vetëqeverisjes vendore janë shqyrtuar nga këshilli në rendin e ditës dhe nuk mund të miratohen pa mendimin e kryetarit të njësisë së vetëqeverisjes vendore. Njësitë e qeverisjes vendore janë përgjegjëse për të siguruar që buxhetimi me pjesëmarrje të realizohet në përputhje me ligjin.

Udhëzime Kombëtare

Edhe pse ka një trend pozitiv në bashkitë shqiptare drejt zbatimit të buxhetimit me pjesëmarrje në nivel vendor, zbatimi më i mirë dhe harmonizimi me *Udhëzuesin e Buxhetimit me Pjesëmarrje për Qeveritë Vendore në Shqipëri*¹⁸¹ do të mundësonte qeveri vendore më transparente dhe të përgjegjshme. Përveç kësaj, ky set instrumentash, i cili bazohet në praktikat ndërkombëtare dhe metodologjitë e testuara të buxhetimit me pjesëmarrje, ofron mekanizma të përshtatur sipas legjislacionit dhe praktikave buxhetore të qeverisjes vendore në Shqipëri.

Shembuj të praktikave të mira

Bashkia e Elbasanit është një nga bashkitë e para që kanë zbatuar buxhetimin me pjesëmarrje që nga viti 2004. Duke qenë të vetëdijshëm për nivelin e ulët të pjesëmarrjes së grave në procesin e buxhetimit me pjesëmarrje në vitin 2012, bashkia filloi të prezantojë buxhetim me pjesëmarrje me balancë gjinore në bashkëpunim me dy organizata lokale të shoqërisë civile.¹⁸² Duke marrë parasysh disbalancën gjinore në procesin e buxhetimit me pjesëmarrje, bashkia ka bashkëpunoi ngushtë me median dhe organizatat lokale të shoqërisë civile për të diskutuar dhe theksuar rëndësinë e pjesëmarrjes së barabartë të grave dhe burrave në proces. Përveç kësaj, u organizuan kurse trajnimi për rritjen e aftësive lehtësuese me zyrtarët publik në bashki për të përmirësuar tërheqjen e feedback nga gratë. Aktualisht, procesi i

buxhetimit vazhdon përmes takimeve konsultuese të organizuara në lagjet e qytetit dhe fshatrat e Elbasanit, duke marrë në konsideratë pikëpamjet e grave dhe burrave.

5.4. KONSULTIMI PUBLIK

Konsultimi publik është një proces formal, shpesh i kërkuar me ligj, për qytetarët dhe palët e tjera të interesit për të dhënë pikëpamjet e tyre në fazat kryesore të procesit të politikave. Mund të kryhet si online ashtu edhe offline, ose një përzierje e të dyjave. Qëllimet e tij kryesore janë përmirësimi i efikasitetit, transparencës dhe përfshirjes së publikut në vendime të rëndësishme. Kur realizohet në kohë dhe në mënyrë efektive, konsultimi publik do të rrisë cilësinë e vendimmarrjes, do të përmirësojë pajtueshmërinë, do të ulë kostot e zbatimit dhe do të mbështesë besimin më të madh publik në vendimmarrjen.

Standartet Ndërkombëtare

Megjithëse nuk ka standarde specifike për zbatimin e konsultimeve publike, dokumentat në vijim ofrojnë një pikënisje të dobishme:

- **Protokolli Shtesë i Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Vendore mbi të drejtën për të marrë pjesë në çështjet e një autoriteti vendor (CETS Nr. 207)**¹⁸³ paraqet një garanci ligjore ndërkombëtare për këtë të drejtë, duke përfshirë zbatimin e masave që do të lehtësojnë pjesëmarrjen qytetare, si procese konsultative dhe referendum vendore.
- **Dokumenti Historik i OECDsë mbi Konsultimin Publik**¹⁸⁴ përkufizon konsultimin dhe ofron një përmbledhje të mjeteve të konsultimit.
- **Udhëzimet e Këshillit të Evropës mbi pjesëmarrjen qytetare në vendimmarrjen politike**¹⁸⁵ përcaktojnë llojet e ndryshme të pjesëmarrjes qytetare në vendimmarrje.
- **Rekomandimi i Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës mbi pjesëmarrjen e qytetarëve në jetën publike vendore.**¹⁸⁶

Konteksti Kombëtar

Një studim i kohëve të fundit nga qendra “Res Publica” mbi konsultimet publike tregon se ka një numër shumë të kufizuar të projekt-akteve të publikuara në faqen zyrtare të institucioneve publike (Qendra “Res Publica”, 2016). Në raport, thuhet gjithashtu se vetëm 18% e institucioneve të monitoruara kanë një regjistër për publikimin e projekt-akteve, në përputhje me Ligjin Nr.146/2014 “Për Njoftimin dhe Konsultimin Publik”.¹⁸⁷ Kjo përforcohet nga përvoja e organizatave të shoqërisë civile, ku më shumë se gjysma e tyre nuk pajtohen plotësisht se projektligjet, ligjet dhe politikat e miratuara vendosen në dispozicion të publikut (59%) dhe se projektligjet, politikat dhe ligjet publikohen në kohën e duhur (54%) (Partnerët Shqipëri, 2017). Dy shqetësimet kryesore të ngritura nga

organizatat e shoqërisë civile kanë të bëjnë me cilësinë e vetë proceseve të konsultimit. Së pari, institucionet nuk marrin parasysh rekomandimet e ofruara nga organizatat e shoqërisë civile, dhe së dyti, mungon një argumentim lidhur me këtë çështje. Përveç kësaj, kjo e fundit është në kundërshtim me Ligjin Nr. 146/2014 “Për Njoftimin dhe Konsultimin Publik”.

Legjislacioni Kombëtar

Strategjia Kombëtare Ndërsektoriale për Decentralizimin dhe Qeverisjen Vendore 2015-2020¹⁸⁸ përcakton që të gjitha vendimet në nivel vendor do të synohet të merren me pjesëmarrjen e qytetarëve dhe duke ndjekur parimet e barazisë, gjithëpërfshirjes dhe transparencës. Përveç kësaj, Ligji Nr. 146/2014 “Për Njoftimin dhe Konsultimin Publik” specifikon që autoritetet vendore duhet të marrin të gjitha masat e nevojshme për të lehtësuar konsultimin publik, duke përfshirë:

- Publikimin e projekt-aktit, njoftimin e konsultimit dhe informacionin lidhur me konsultimin mbi projekt-aktin në regjistrin elektronik;
- Publikimin në programin e transparencës të planit vjetor lidhur me hartimin e politikave, në përputhje me Ligjin Nr. 119/014 “Për të drejtën e informimit”;
- Sigurimin e informacionit lidhur me të gjitha fazat e njoftimit dhe procesin e konsultimit publik, duke filluar me publikimin e projekt-aktit dhe duke vazhduar me shqyrtimin e komenteve dhe rekomandimeve për përmirësimin e tij, organizimin e debateve publike dhe miratimin e aktit.

I njëjti ligj obligon institucionet publike që të publikojnë të gjitha draftet dhe ligjet e miratuara dhe dokumentet e politikave. Për këtë qëllim, një regjistër elektronik (www.konsultimipublik.gov.al) lejon qytetarët dhe ekspertët që të konsultohen me projektligjet dhe të japin rekomandimet e tyre. Kërkesat e ligjit garantojnë kohë të mjaftueshme (20 ditë) për organizatat e shoqërisë civile për të dhënë mendimin e tyre mbi projektligjet dhe politikat. Gjithashtu, ligji parashikon që një përmbledhje e opinioneve të mbledhura duhet të bëhet publike dhe të jetë pjesë e paketës së projektligjit për miratim. Përkundrazi, nëse rekomandimet nuk pranohen, një përmbledhje e arsyeve për mospranim duhet të bëhet publike.

Për më tepër, ky ligj ofron mundësi për ankesa në rastet kur dispozitat për konsultime nuk respektohen, bazuar në pretendimet e grupeve të interesit. Megjithatë, ligji nuk parashikon ndonjë sanksion administrativ kundër institucionit publik ose personit përgjegjës për njoftim dhe konsultim publik; dhe nuk parashikon ndonjë procedurë për apelin e vendimit të autoritetit publik.

Udhëzime Kombëtare

Për të rritur në mënyrë domethënëse pjesëmarrjen e qytetarëve në nivel vendor, autoritetet vendore duhet të zhvillojnë një proces të qartë të njoftimit dhe konsultimit publik në përputhje me Ligjin Nr. 146/2014 “Për Njoftimin dhe Konsultimin Publik”, duke

përfshirë rishikimin dhe shqyrtimin e rekomandimeve të ofruara nga qytetarët dhe arsyet përse ndonjëri nga rekomandimet është hedhur poshtë.

Shembuj të praktikave të mira

Në lidhje me njoftimin dhe konsultimin publik, bashkia e Vaut të Dejës është një nga bashkitë të cilat e kanë përmirësuar ndjeshëm këtë mekanizëm. Dëshmitë tregojnë se konsultimi publik për projekt-aktet në bashkinë e Vaut të Dejës është rritur ndjeshëm nga 9% në 2016 në 86% në 2017 (BIRN, 2017), duke qenë një nga bashkitë e para për zbatimin e këtij mekanizmi të pjesëmarrjes së qytetarëve në mënyrë efektive.

5.5. PETICIONET PUBLIKE

Peticionet publike u mundësojnë qytetarëve që të ngrenë çështje me autoritetet publike. Numri i nënshkrimeve të mbledhura mund të tregojë nivelin e mbështetjes për çështjet që ngrihen. Ato synojnë ose të rrisin profilin e çështjes, ose të kërkojnë që të ndërmerren veprime specifike. Peticionet shpesh nxiten nga veprimtaria e shoqërisë civile, por gjithnjë e më shumë paraqiten nëpërmjet platformave zyrtare, shpesh online, ku peticionet me një numër të caktuar nënshkrimesh do të marrin një përgjigje zyrtare.

Standartet Ndërkombëtare

- **Protokolli Shtesë i Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Vendore mbi të drejtën për të marrë pjesë në çështjet e një autoriteti vendor (CETS Nr. 207)**¹⁸⁹ paraqet një garanci ligjore ndërkombëtare për këtë të drejtë përfshirë zbatimin e masave që do të lehtësojnë pjesëmarrjen qytetare, si peticionet publike.
- **Premtimi dhe problemet e e-demokracisë** i OECDsë¹⁹⁰ ofron një sesion mbi vlerën dhe sfidat e krijimit të një platforme peticioni online.

Konteksti Kombëtar

Peticionet publike janë një mekanizëm i rëndësishëm për autoritetet publike për tu angazhuar me njerëzit të cilëve u shërbejnë e për të mbrojtur interesin publik, si dhe për qytetarët që të marrin pjesë në procesin demokratik dhe të ndikojnë në debatin dhe vendimet politike. Megjithatë, ndërsa peticionet publike janë të përhapura në nivel qendror, nuk ka të dhëna zyrtare rreth peticioneve publike në nivel vendor.

Legjislacioni Kombëtar

Neni 104 i Rregullores së Kuvendit¹⁹¹ përcakton të drejtën e individëve dhe grupeve për t'ju drejtuar qeverisë me një peticion. Jo më vonë se 45 ditë nga data e marrjes së

petitionit, kryetari i komisionit të autoriteteve publike paraqet petitionin në komision, gjithashtu propozon alternativa ligjore dhe mënyra për zgjidhjen ose refuzimin e tij. Dërguesit e petitionit njoftohen për hapat e ndërmarrë dhe zgjidhjen e çështjes/ve të petitionit.

Udhëzime Kombëtare

Me qëllim rritjen dhe mbështetjen e reformave në nivel vendor, por në të njëjtën kohë ballafaqimin me shqetësimet e qytetarëve, autoritetet vendore duhet të zhvillojnë dhe zbatojnë një proces gjithëpërfshirës mbi mënyrën e paraqitjes dhe trajtimit të peticioneve publike në përputhje me Ligjin Nr. 44/2015 "Për Kodin e Procedurave Administrative".¹⁹² Procedura e petitionit duhet të jetë e aksesueshme për publikun.

Shembuj të praktikave të mira

Më 3 dhjetor 2016, në Ditën Ndërkombëtare të Personave me Aftësi të Kufizuara, një grup organizatash të shoqërisë civile organizuan një demonstrim dhe nënshkruan një petition për Bashkinë e Tiranës. Ata kërkuan nga autoritetet vendore që të respektojnë të drejtat e njeriut dhe mirëqenien e personave me aftësi të kufizuara dhe të zbatojnë më mirë shërbimet sociale për këtë grup njerëzish.¹⁹³ Zëvendëskryetari i atëhershëm i Bashkisë së Tiranës theksoi se bashkia do të mbështesë kërkesat e tyre.

KONKLUZIONE

Qeverisja vendore luan një rol të rëndësishëm për mirëqënien e qytetarëve, ofrimin e shërbimeve dhe mundësimin e kontaktit të parë ndërmjet qytetarëve dhe administratës publike. Afërsia me qytetarët mund të ndihmojë që autoritetet dhe shërbimet publike t'u përgjigjen me përgjegjshmëri qytetarëve duke përmirësuar jetën e tyre dhe rritur besimin në institucionet vendore. Pavarësisht cilësive që e bëjnë qeverisjen vendore aq të rëndësishme për qytetarët, mund ta bëjnë atë më të prirur ndaj korrupsionit.

Qeverisja vendore në Shqipëri po ndërmerr hapa të rëndësishëm në përmirësimin e kuadrit ligjor drejt një vendimmarrjeje më të hapur dhe gjithëpërfshirëse. Megjithatë në nivel praktik, njësitë e qeverisjes vendore duhet t'i përkthejnë ligjet dhe politikat në praktikë dhe të rrisin përpjekjet e tyre për të siguruar transparencën, llogaridhënien dhe pjesëmarrjen kuptimplotë të qytetarëve në politikëbërje dhe vendimmarrje.

Transparenca dhe pjesëmarrja qytetare përveçse janë cilësi të rëndësishme të demokracisë vendore, mund të ndihmojnë në ofrimin e shërbimeve publike efektive, në luftën dhe parandalimin e korrupsionit dhe forcimin e besimit të qytetarëve në qeverisje.

Mekanizmat e përshkruar në këtë udhëzues paraqesin mënyra të ndryshme me anë të të cilave autoritetet vendore mund të parandalojnë korrupsionin, zvogëlojnë rreziqet dhe zhvillojnë institucione efektive dhe të përgjegjshme në të gjitha nivelet. Reforma të tjera si, mbrojtja e sinjalizuesve dhe mbështetja për median e pavarur dhe shoqërinë civile janë gjithashtu të rëndësishme për ndërtimin e qeverisjes së hapur, etikës publike dhe llogaridhënies. Një qasje efektive për çrrënjosjen e korrupsionit mund të arrihet përmes raportimit nga zyrtarët publik, media dhe shoqëria civile, të cilët duhet të ndjehen të sigurt se do të dëgohen dhe mbrohen.

Kongresi i Autoriteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Evropës dhe Partnerët Shqipëri janë përkushtuar të mbështesin qeveritë vendore në përpjekjet për të përmirësuar cilësinë e demokracisë vendore, për parandalimin e korrupsionit, rritjen e etikës dhe promovimin e pjesëmarrjes qytetare.

BIBLIOGRAFIA

- BIRN (2017), *Pushteti Vendor nën Lenten e të Drejtës për Informim: Një vlerësim krahasues i treguesve të transparencës në terren dhe online*. Tirana.
- Bogdani M. and Loughlin J (2007), *Albania and the European Union: The Tumultuous Journey towards Integration and Accession*, I.B. Tauris & Co Ltd, New York.
- FMN (2015), *Shqipëria - Vlerësimi i Transparencës Fiskale (FMN Raporti Nr.16/5)*, Washington D.C. Linku: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2016/cr1605.pdf>
- IDM (2013), *Mapping of Open Government Partnership in South East Europe: Albania*. Linku: <http://idmalbania.org/wp-content/uploads/2014/09/mapping-open-government-partnership-south-east-europe-case-of-albania.pdf>
- IDM (2014), *Konflikti i Interesit në Shqipëri: Kuadri Ligjor dhe Sfidat e Zbatimit*. Linku: <http://idmalbania.org/wp-content/uploads/2014/11/Konflikti-i-Interesit-n%23U00eb-Shqip%23U00ebri-Shqip-teksi.pdf>
- IDM (2016a), *Forcimi i Integritetit të Administratës Publike në Shqipëri: Analizë e Kuadrit mbi Etikën që rregullon Sjelljen e Nëpunësve Publik në Shqipëri*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Tirana. Linku: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/albanien/12305.pdf>
- IDM (2016b), *Besimi në Qeverisje 2016*, Tirana.
- IDM (2017), *Report on Local Forum Consultations with CSOs and Business Community 2016*. Linku: http://www.idmalbania.org/wp-content/uploads/2017/12/IDM_REPORT-ON-LOCAL-FORUM-CONSULTATIONS-WITH-CSOS-AND-BUSINESS-COMMUNITY-2016-.pdf
- IDRA (2016), *Korrupsioni në Shqipëri: Perceptime dhe Eksperiencia 2015-2016*.
- IDRA (2017a), *Vlerësimi Mbarëkombëtar i Situatës së Qeverisjes Vendore në Shqipëri*. Linku: <http://www.idrainstitute.org/files/star2/Vleresimi%20Mbarekombetar%20i%20Situates%20se%20Qeverisjes%20Vendore%20ne%20Shqiperi.pdf>
- IDRA (2017b), *Udhërrëfyes për përfshirjen e Qytetarëve / Komuniteteve në Qeverisjen vendore*. Linku: <http://www.idrainstitute.org/files/UDHERREFYESI.pdf>
- INFOÇIP (2017), *Implementimi i të drejtës së informimit nga Bashkitë e Shqipërisë*. Linku: <http://www.infocip.org/al/wp-content/uploads/2017/10/Raporti-implementimi-i-ligjit-119-nga-61-bashkite-e-RSH.pdf>
- Komisioni Evropian (2016), *Shqipëria 2016 Raporti*. Linku: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_albania.pdf
- Ministri e Financave (2014), *Strategjia për Manaxhimin e Financave Publike 2014-2020*.
- Partnerët Shqipëri (2017), *Matrica e Monitorimit të Mjedisit Mundësues për Zhvillimin e Shoqërisë Civile - Raporti për Shqipërinë 2016*. Linku: http://partnersalbania.org/wp-content/uploads/2017/07/Raporti_matrices_monitorimit_Shqiperi_2016.pdf
- Qendra "Res Publica" (2016), *Konsultimi Publik: Sfidat e vitit të parë të zbatimit të ligjit*, Tirana. Linku: <http://www.respublica.org.al/wp-content/uploads/2016/07/konsultimi-publik-sfidat-e-vitit-te-pare-te-zbatimit-te-ligjit.pdf>
- Transparency International (2016), *Corruption Perceptions Index*. Linku: <https://www.transparency.org/country/ALB>
- UNDP (2014), *Përkatesia Gjinore dhe Korrupsioni në Shërbimin Civil Shqiptar*.
- UNODC and INSTAT (2011), *Korrupsioni në Shqipëri: Rryshfeti sipas përvojës së popullsisë*.

SHËNIME FUNDORE

¹ Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

² Kombet e Bashkuara, Asambleja e Përgjithshme, *Transformimi i botës sonë: Axhenda 2030 për Zhvillim të Qëndrueshëm*, A/RES/70/1, 21 Tetor 2015. Link: <https://undocs.org/A/RES/70/1>

³ Për qëllim të këtij publikimi, termi “zyrtarë publik” i referohet përfaqësuesve të zgjedhur, autoriteteve publike dhe nëpunësve civil (qoftë në nivel vendor, rajonal ose qendror që kanë një post legjislativ, administrative ose gjyqësor, dhe çdo personi që ushtron një funksion publik, qoftë dhe në një agjensi publike ose një ndërmarrje në pronësi të shtetit.

⁴ *Parandalimi i Korrupsionit dhe Promovimi i Etikës Publike në Nivel Vendor dhe Rajonal në Vendet e Partneritetit Lindor, Komiteti Evropian i Rajoneve*, 2017. Linku: <https://cor.europa.eu/en/documentation/studies/Documents/Preventing-Corruption.pdf>

⁵ Në 2014, qeveria e Shqipërisë aprovoi ligjin Nr. 115/2014 “Për Ndarjen Administrativo-territoriale të Njësisve të Qeverisjes Vendore në Republikën e Shqipërisë”. Linku: <http://www.vendime.al/wp-content/uploads/2015/08/137-2014.pdf>

⁶ Strategjia Ndërsektoriale për Decentralizimin dhe Qeverisjen Vendore 2015-2020, Këshilli i Ministrave i Republikës së Shqipërisë, 29 Korrik 2015. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2015/PDF-2015/147-2015.pdf

⁷ Strategjia Ndërsektoriale kundër Korrupsionit, miratuar nga Këshilli i Ministrave, 20 Mars 2015. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2015/PDF-2015/47-2015.pdf

⁸ Plani i Veprimit të Strategjisë Ndërsektoriale kundër Korrupsionit 2015-2017. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2015/PDF-2015/47-2015.pdf

⁹ Ligji Nr. 9508 “Për Bashkëpunimin e Publikut në Luftën ndaj Korrupsionit”, 3 Prill 2006. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2006/PDF-2006/37-2006.pdf

¹⁰ Ligji Nr. 60/2016 “Për Sinjalizimin dhe Mbrojtjen e Sinjalizuesve”, 2 qershor 2016. Linku: <https://www.parlament.al/wp-content/uploads/2016/06/ligj-nr-60-dt.-2.6.2016.pdf>

¹¹ Entitete publike me më shumë se 80 punonjës duhet të caktojnë një njësi përgjegjëse, e cila regjistron, heton administrativisht dhe shqyrton sinjalizimet përmes kanaleve të jashtme dhe të brendshme, sipas ligjit Nr. 60/2016 “Për Sinjalizimin dhe Mbrojtjen e Sinjalizuesve”.

¹² Ligji Nr. 119/2014 “Për të Drejtën e Informacionit”, 18 Shtator 2014. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2014/PDF-2014/160-2014.pdf

¹³ Ligji Nr. 146/2014 “Për Njoftimin dhe Konsultimin Publik”, 30 Tetor 2014. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2014/PDF-2014/178-2014.pdf

¹⁴ Konventa për Luftën e Rryshfetit të Zyrtarëve Publik të Huaj në Transaksionet Ndërkombëtare të Biznesit, Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim, 2003. Linku: <http://www.oecd.org/corruption/oecdantibriberyconvention.htm>

¹⁵ ISO 37001 – Sistemet e Manaxhimit për Anti-Rryshfetin, Organizata Ndërkombëtare për Standartizim. Linku: <https://www.iso.org/iso-37001-anti-bribery-management.html>

¹⁶ Udhëzues i Praktikave të Mira mbi Kontrollin e Brendshëm, Etikën dhe Pajtueshmërinë, Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim. Linku: <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/44884389.pdf>

¹⁷ Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë: http://www.pp.gov.al/web/kodi_penal_2017_1200.pdf

¹⁸ “Arrestohet ish-kryetari i Komunës Bërzhitë”, TV KLAN, 9 Janar 2016. Linku: <http://tvklan.al/arrestohet-ish-kryetari-i-komunes-berzhite/>

¹⁹ *Manaxhimi i Konfliktit të Interesit në Shërbimin Publik: Udhëzimet e OECD dhe Eksperiencat e Vendeve*, Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim 2003. Linku: <http://www.oecd.org/gov/ethics/48994419.pdf>

- ²⁰ Rekomandimi Nr. R (2000) 10 i Komitetit të Ministrave të vendeve anëtare mbi Kodin e Sjelljes për Zyrtarët Publik, Këshilli i Evropës, Linku: <https://rm.coe.int/16806cc1ec>
- ²¹ Rezoluta 433 (2018) mbi Kodin Evropian të Sjelljes për të gjithë Personat e Përfshirë në Qeverisjen Vendore dhe Rajonale, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/16808d3295>
- ²² Rezoluta 434 (2018) dhe Rekomandimi 423 (2018) mbi Konfliktet e Interesit në nivel vendor dhe rajonal, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/16808d33d0>
- ²³ Udhëzues për Manaxhimin e Konfliktit të Interesit në Shërbimin Publik, Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim. Linku: <http://www.oecd.org/gov/ethics/managingconflictinthepublicservice.htm>
- ²⁴ Rezoluta 421 (2017) dhe Rekomandimi 405 (2017) mbi bërjen e prokurimit publik transparent në nivele vendore dhe rajonale, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/168074cf72>
- ²⁵ Forcimi i integritetit në prokurimin publik: Një Listë Verifikuese, Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim, 2008. Linku: <http://www.oecd.org/gov/ethics/enhancingintegrityinpublicprocurementachecklist.htm>
- ²⁶ Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit. Linku: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/>
- ²⁷ Guida Teknike e Konventës së Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit. Link: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/technical-guide.html>
- ²⁸ Konventa Penale për Korrupsionin (ETS Nr. 173), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/173>
- ²⁹ Konventa Civile për Korrupsionin (ETS Nr. 174), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/174>
- ³⁰ Konventa kundër Korrupsionit Përfshirë Zyrtarët, Bashkimi Evropian, Fletorja Zyrtare C 195 , 25/06/1997 P. 0002 – 0011. Linku: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:I33027>
- ³¹ Strategjia Ndërsektoriale për Decentralizimin dhe Qeverisjen Vendore 2015-2020, Këshilli i Ministrave të Republikës së Shqipërisë, 29 Korrik 2015. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2015/PDF-2015/147-2015.pdf
- ³² Ligji Nr. 9367 “Për Parandalimin e Konfliktit të Interesave në Ushtrimin e Funksioneve Publike”, 7 Prill 2005. Linku: <http://www.hidaa.gov.al/ligji-nr-9367/>
- ³³ Ligji Nr. 9131 “Për Rregullat Etike në Administratën Publike”, 8 Shtator 2003. Linku: <http://www.hidaa.gov.al/ligje/Ligji%20nr.%209131.pdf>
- ³⁴ Ligji Nr. 152/2013 “Për Nëpunësin Civil” 30 Maj 2013. Linku: <http://www.qbz.gov.al/botime/Permbledhese-Nepunesi%20Civil.pdf>
- ³⁵ Ligji Nr. 9643 “Për Prokurimin Publik”, 20 Nëntor 2006. Linku: <http://www.app.gov.al/GetData/DownloadDoc?documentId=9a3e730b-d7e5-4d4b-b79a-81488b79ac26>
- ³⁶ “Akuza të forta ndaj Bashkisë Lezhë, tender familjarit për rrugën Kune-Shëngjin”, LezhaNews, 7 Gusht 2017. Linku: <http://lezhanews.com/2017/08/akuza-te-forta-ndaj-bashkise-lezhe-tender-familjarit-per-rrugen-kune-shengjin/>
- ³⁷ Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit. Linku: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/>
- ³⁸ Guida Teknike e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit. Linku: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/technical-guide.html>
- ³⁹ Konventa Penale për Korrupsionin (ETS Nr. 173), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/173>
- ⁴⁰ Konventa Civile për Korrupsionin (ETS Nr. 174), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/174>
- ⁴¹ Konventa kundër Korrupsionit Përfshirë Zyrtarët, Bashkimi Evropian, Fletorja Zyrtare C 195 , 25/06/1997 P. 0002 – 0011. Linku: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:I33027>

- ⁴² Ka një numër rastesh të raportuara nga Kontrolli i Lartë i Shtetit lidhur me shpërdorimin e detyrës. Për informacion të mëtejshëm, shih "KLSH kallëzon në Prokurori Ish Kryetarin e Komunës Margegaj, Tropojë, Përgjegjësen e Financës dhe një Specialiste", Kontrolli i Lartë i Shtetit, 9 Dhjetor 2017. Linku: http://www.klsh.org.al/web/KLSH_kallezon_ne_Prokurori_Ish_Kryetarin_e_Komunes_Margegaj_Tropoje_Pergjegjesen_e_Finances_dhe_nje_Specialiste_3016_1-109.php
- ⁴³ Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë: http://www.pp.gov.al/web/kodi_penal_2017_1200.pdf
- ⁴⁴ Ligji Nr. 152/2013 "Për Nëpunësin Civil", 30 Maj 2013. Linku: <http://www.qbz.gov.al/botime/Permbledhese-Nepunesi%20Civil.pdf>
- ⁴⁵ Ligji Nr. 9131 "Për Rregullat e Etikës në Administratën Publike", 8 Shtator 2003. Linku: http://www.hidaa.gov.al/english/laws/l_9131.htm
- ⁴⁶ Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit. Linku: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/>
- ⁴⁷ Guida Teknike e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit. Linku: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/technical-guide.html>
- ⁴⁸ Konventa Penale për Korrupsionin (ETS Nr. 173), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/173>
- ⁴⁹ Konventa Civile për Korrupsionin (ETS Nr. 174), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/174>
- ⁵⁰ Konventa kundër Korrupsionit Përfshirë Zyrtarët, Bashkimi Evropian, Fletorja Zyrtare C 195 , 25/06/1997 P. 0002 – 0011. Linku: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:I33027>
- ⁵¹ Kodi Doganor i Republikës së Shqipërisë. Linku: <http://www.dogana.gov.al/english/c/171/198/205/customs-code>
- ⁵² Ligji Nr. 112/2015 "Për Inspektimin Financiar Publik", 15 Tetor 2015. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2015/PDF-2015/186-2015.pdf
- ⁵³ Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë: http://www.pp.gov.al/web/kodi_penal_2017_1200.pdf
- ⁵⁴ "Ish kryebashkiaku I Krujës akuzohet për vjedhje nëpërmjet shpërdorimit të detyrës", Reporter.al, 24 Qershor 2016. Linku: <http://pushtetivendor.reporter.al/ish-kryebashkiaku-i-krujes-akuzohet-per-vjedhje-nepermjet-shperdorimit-te-detyres/>
- ⁵⁵ Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit. Linku: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/>
- ⁵⁶ Guida Teknike e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit. Linku: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/technical-guide.html>
- ⁵⁷ Konventa Penale për Korrupsionin (ETS Nr. 173), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/173>
- ⁵⁸ Konventa Civile për Korrupsionin (ETS Nr. 174), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/174>
- ⁵⁹ Konventa kundër Korrupsionit Përfshirë Zyrtarët, Bashkimi Evropian, Fletorja Zyrtare C 195 , 25/06/1997 P. 0002 – 0011. Linku: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:I33027>
- ⁶⁰ "Lufta e nepotizmit Brenda autoriteteve vendore dhe rajonale", Raporti CG/GOV09(2018)03, miratuar më 6 Nëntor 2018 nga Komiteti Qeverisës i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/16808e5fbf>
- ⁶¹ Ligji Nr. 9367 "Për Parandalimin e Konfliktit të Interesave në Ushtrimin e Funksioneve Publike", 7 Prill 2005. Linku: <http://www.hidaa.gov.al/ligji-nr-9367/?lang=sq>
- ⁶² Vendimi Nr. 20 i 11 Korrik 2006 i Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë. Linku: http://www.gjk.gov.al/include_php/previewdoc.php?id_kerkesa_vendimi=537&nr_vendim=1
- ⁶³ "Bashkia e Shkodrës vend pune për nepotikët", Gazeta Impakt, 29 Korrik 2017. Linku: <http://gazetaimpakt.com/bashkia-shkodres-vend-pune-per-nepotiket/>
- ⁶⁴ Për qëllime të këtij udhëzuesi, «burime shtetërore janë burime njerëzore, financiare, materiale "në natyrë" dhe burime të tjera jo materiale që i gëzojnë kandidatët dhe nëpunësit civil në zgjedhje, që rrjedhin nga kontrolli

mbi stafin e sektorit publik, financat dhe alokimin e tyre, akses në mjedise publike si dhe burime që gëzohen në formën e prestigjit ose prezencës publike, të cilat burojnë nga pozicioni si të zgjedhur ose zyrtarë publik që mund të shndërrohet në përkrahje politike ose forma të tjera mbështetjeje», siç përcaktohet në: “Raportin mbi Shpërdorimin e Burimeve Shtetërore gjatë Proceseve Zgjedhore”, Studimi Nr.585/2010, Komisioni Evropian për Demokraci përmes Ligjit (Komisioni i Venecias), Këshilli i Evropës, 16 Dhjetor 2013, Strasbourg. Linku: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=cdl-ad\(2013\)033-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=cdl-ad(2013)033-e)

⁶⁵ Konventa Ndërkombëtare mbi të Drejtat Civile dhe Politike, Kombet e Bashkuara. Linku: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

⁶⁶ Koment i Përgjithshëm Nr. 25, Shtesë e Komentit të Përgjithshëm miratuar nga Komiteti i të Drejtave Njerëzore në Nenin 40, 4, i Konventës Ndërkombëtare mbi të Drejtat Civile dhe Politike, CCPR/C/21/Rev.1/Add.7, Kombet e Bashkuara, 27 Gusht 1996. Linku: <https://undocs.org/CCPR/C/21/Rev.1/Add.7>

⁶⁷ Konventa për Mbrojtjen e të Drejtave Njerëzore dhe Lirive Themelore (ETS Nr. 5), Këshilli i Evropës. Linku: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts/convention>

⁶⁸ Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit. Linku: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/>

⁶⁹ Konventa Penale për Korrupsionin (ETS Nr. 173), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/173>

⁷⁰ Konventa Civile për Korrupsionin (ETS Nr. 174), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/174>

⁷¹ “Raport mbi Shpërdorimin e Burimeve Shtetërore gjatë Proceseve Zgjedhore”, CDL-AD(2013)033, Komisioni Evropian për Demokraci përmes Ligjit të Këshillit të Evropës. Linku: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=cdl-ad\(2013\)033-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=cdl-ad(2013)033-e)

⁷² “Udhëzues të Përbashkët për Parandalimin dhe Përgjigjen ndaj Shpërdorimit të Burimeve Shtetërore gjatë Proceseve Elektorale”, CDL AD(2016)004, Komisioni Evropian për Demokraci përmes Ligjit të Këshillit të Evropës dhe Zyra për Institucione Demokratike dhe të Drejtat Njerëzore OSBE, 4 Mars 2016. Linku: <http://www.osce.org/odihr/elections/227506>

⁷³ Rezoluta (2016) mbi Parandalimin e korrupsionit dhe promovimin e etikës publike në nivele vendore dhe rajonale, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/168071a737>

⁷⁴ Rezoluta 402 (2016) mbi Shpërdorimin e Burimeve Shtetërore gjatë Proceseve Zgjedhore: roli i përfaqësuesve vendor dhe rajonal dhe zyrtarëve publik, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/168071a562>

⁷⁵ Lista Verifikuese për pajtueshmërinë me standartet ndërkombëtare dhe praktikën e mira që parandalojnë shpërdorimin e burimeve shtetërore gjatë proceseve elektorale në nivel vendor dhe rajonal, Raporti CG32(2017)12, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale i Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/16807000d1>

⁷⁶ *Burimet Administrative dhe zgjedhje të drejta: Një guidë praktike për politikanët vendor dhe rajonalë dhe zyrtarët publik*, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale i Këshillit të Evropës, Prill 2018, Strasbourg. Linku: <https://rm.coe.int/16807b6b94>

⁷⁷ “Vëzhgimi i zgjedhjeve parlamentare në Shqipëri (25 qershor 2017)”, Raporti i Vëzhgimit të zgjedhjeve (Dok. 14392), Asambleja parlamentare e Këshillit të Evropës, 4 Shtator 2017. Linku: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?fileid=24008>

⁷⁸ “Vëzhgimi i zgjedhjeve vendore në Shqipëri (21 Qershor 2015)”, CPL/2015(29)2FINAL, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale, Këshilli i Evropës, 21 Tetor 2015. Linku: <https://rm.coe.int/1680718db0>

⁷⁹ Raporti Final Monitorues: Zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë 25 Qershor 2017”, Koalicioni i Vëzhguesve Vendor, Korrik 2017, faqe 18-20. Linku: <http://democracyinternational.com/resources/2017-final-monitoring-report-of-the-albanian-assembly-elections/>

⁸⁰ Vendimi i Këshillit të Ministrave Nr. 473 “Për marrjen e masave dhe monitorimin e veprimtarisë, sjelljes ose përdorimit të burimeve njerëzore, financiare dhe logjistike të administratës shtetërore gjatë procesit zgjedhor për zgjedhjet e Kuvendit të Shqipërisë”, 1 Qershor 2017. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2017/PDF-2017/126-2017.pdf

- ⁸¹ "Vëzhgimi i zgjedhjeve parlamentare në Shqipëri (25 qershor 2017)", op. cit
- ⁸² "Shpërdorimi i burimeve administrative gjatë proceseve zgjedhore: roli i përfaqësuesve të zgjedhur vendor dhe rajonal dhe zyrtarëve publik", Raporti CG31(2016)07final, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale, Këshilli i Evropës, faqe 8. Linku: <https://rm.coe.int/168071a562>
- ⁸³ Ligji Nr. 8580 "Për Partitë Politike", 17 Shkurt 2000. Linku: <http://www.cec.org.al/sq-al/Akte-t%C3%AB-KQZ-s%C3%AB/Ligji-per-partite-politike>
- ⁸⁴ Ligji Nr. 97/2013 "Për Median Audiovizive", 4 Mars 2013. Linku: <http://ama.gov.al/preview/ligji-nr-972013-per-mediat-audiovizive-ne-republiken-e-shqiperise/>
- ⁸⁵ Kodi Penal i Republikën e Shqipërisë: http://www.pp.gov.al/web/kodi_penal_2017_1200.pdf
- ⁸⁶ "Shqipëria, Zgjedhjet Parlamentare 25 Qershor 2017: Deklaratë e Gjetjeve Paraprake dhe Konkluzioneve", 26 Qershor 2017, faqe 4. Linku: <https://www.osce.org/sq/odihr/elections/albania/325736?download=true>
- ⁸⁷ Vëzhgimi i zgjedhjeve parlamentare në Shqipëri (25 qershor 2017)", op. cit., faqe 3.
- ⁸⁸ "Raporti Final Monitorues: Zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë 25 Qershor 2017", op. cit., faqe 42.
- ⁸⁹ Ligji Nr. 10019 "Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë" 29 Dhjetor 2008. Linku: <http://www.cec.org.al/sq-al/kodi-zgjedhor>
- ⁹⁰ Raporti Final Monitorues: Zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë 25 Qershor 2017", op. cit., faqe 45-46.
- ⁹¹ 15 veprat penale që ndikojnë zgjedhjet e lira janë: Pengimi i subjekteve zgjedhore (325), Falsifikimi i materialit zgjedhor dhe rezultateve të zgjedhjeve (326), Dëmtimi me dashje i materialit zgjedhor (326/a), Shkelja e fshehtësisë së votimit (327), Votimi më shumë se një herë ose pa u identifikuar (327/a), Korrupsioni aktiv në zgjedhje (328), Përdorimi i funksionit publik për veprimtari politike ose zgjedhore (328/a), Korrupsioni pasiv në zgjedhje (328/b), Kanosja apo dhunimi ndaj pjesëmarrësve në zgjedhje (329), Pengimi i zgjedhësit (330), Braktisja e detyrës nga anëtarët e komisioneve të zgjedhjeve (330/a), Shkelja e së drejtës së zgjedhjes (331), Marrja ose përdorimi i paligjshëm i dokumenteve të identifikimit (331/a), Shpërdorimi i autoritetit ushtarak (332), dhe Shpërdorimi i autoritetit policor (332/a).
- ⁹² "Raporti Final Monitorues: Zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë 25 Qershor 2017", op. cit., faqe 61.
- ⁹³ "Raporti Final Monitorues: Zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë 25 Qershor 2017", op. cit., faqe 58.
- ⁹⁴ "Material Përmbledhës: Për marrjen e masave dhe monitorimin e veprimtarisë, sjelljes apo përdorimit të burimeve njerëzore, financiare dhe logjistike të administratës shtetërore, gjatë procesit zgjedhor për zgjedhjet e Kuvendit të Shqipërisë për vitin 2017", Task Forca, Gusht 2017, Tirana, faqe 121. Linku: <https://www.scribd.com/document/356547988/Material-Permbledhes>
- ⁹⁵ "Raporti Final Monitorues: Zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë 25 Qershor 2017", op. cit., faqe 58-59.
- ⁹⁶ "Material Përmbledhës", op. cit., faqe 64.
- ⁹⁷ "Material Përmbledhës", op. cit., faqe 96.
- ⁹⁸ Konventa e Këshillit të Evropës për Aksesin në Dokumentat Zyrtarë (CETS Nr. 205), 18 Qershor 2009. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/205>.
- ⁹⁹ Rezoluta 435 (2018) dhe Rekomandimi 424 (2018) mbi Transparencën dhe qeverisjen e hapur, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale i Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/16808d341c>
- ¹⁰⁰ Konventa për Aksesin në Informacion, Pjesëmarrje Publike në Vendimmarrje dhe Akses në Drejtësinë për Çështjet Mjedisore, Komisioni Ekonomik për Evropën në Kombet e Bashkuara, 25 Qershor 1998. Linku: <https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/documents/cep43e.pdf>
- ¹⁰¹ Ligji Nr. 139/2015 "Për vetëqeverisjen vendore", 17 Dhjetor 2015. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/permbledhese/pushteti%20vendor_varianti%20perfundimtar.pdf
- ¹⁰² Ligji Nr 119/2014 "Për të Drejtën e Informimit", 18 Shtator 2014. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2014/PDF-2014/160-2014.pdf
- ¹⁰³ Programi i Transparencës për zyrën e Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale: <http://www.idp.al/programi-i-transparences-i-kdimdp/>
- ¹⁰⁴ Regjistri i kërkesave dhe përgjigjeve <http://www.idp.al/regjistri-i-kerkesave-dhe-pergjigjeve/>
- ¹⁰⁵ Faqja zyrtare e Bashkisë Korçë: <http://www.bashkiakorce.gov.al/>

- ¹⁰⁶ Rezoluta 417 (2017) dhe Rekomandimi 398 (2017) për Të dhëna të hapura për shërbime më të mira publike, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale i Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/16806fbd9c>
- ¹⁰⁷ Rezoluta 435 (2018) dhe Rekomandimi 424 (2018) mbi Transparençën dhe qeverisjen e hapur, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale i Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/16808d341c>
- ¹⁰⁸ "Udhëzues mbi të Dhënat e Hapura Qeveritare për Angazhimin e Qytetarëve", Departamenti i Çështjeve Ekonomike dhe Sociale, Kombet e Bashkuara, 2013. Linku: <http://workspace.unpan.org/sites/Internet/Documents/Guidelines%20on%20OGDCE%20May17%202013.pdf>
- ¹⁰⁹ Udhëzues për Të Dhënat e Hapura Qeveritare, Banka Botërore. Linku: <http://opendatatoolkit.worldbank.org>
- ¹¹⁰ Skema me pesë yje e shpërndarjes së të dhënave të hapura. Linku: <http://5stardata.info>
- ¹¹¹ Karta Ndërkombëtare e të Dhënave të Hapura, Shtator 2005. Linku: http://opendatacharter.net/wp-content/uploads/2015/10/opendatacharter-charter_F.pdf
- ¹¹² Shqipëria, 2015 Indeksi Global për të Dhëna të Hapura: <http://2015.index.okfn.org/place/albania/>
- ¹¹³ Qendra e Botimeve Zyrtare Shqiptare: <http://www.qbz.gov.al/>
- ¹¹⁴ Vurmo G., "Shqipëria: 2014-2016 Raporti Përfundimtar", Partneriteti Per Qeverisje të Hapur, 2017. Linku: <https://www.opengovpartnership.org/documents/albania-end-of-term-report-2014-2016>
- ¹¹⁵ Vendimin Nr.147 " Për miratimin e dokumentit të politikave për implementimin e të dhënave të hapura publike dhe krijimin e portalit të të dhënave të hapura", 18 Shkurt 2015. Linku: http://www.ikub.al/LIGJE_CATEGORY/15/08/03/PeR-MIRATIMIN-E-DOKUMENTIT-TePOLITIKAVE-PeR-IMPLEMENTIMIN-E-Te-DHENEVE-Te-HAPURA-0128.aspx
- ¹¹⁶ Plani i tretë i Veprimit për Shqipërinë 2016-2018 Partneritetit për Qeverisje të Hapur (PQH). Linku: <https://www.opengovpartnership.org/documents/albania-third-action-plan-2016-2018-doc>
- ¹¹⁷ Website zyrtar i platformës OpenAlb: <http://openalb.net/>
- ¹¹⁸ "Standardet Teknike të Publikimit të të Dhënave në Formatin *Open Data*" Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit, Shqipëri, 20 Mars 2013. Linku: http://www.akshi.gov.al/Standarde%20Teknike/standardet_teknike_te_publikimit_te_te_dhenave_ne_formatin_open_data.pdf
- ¹¹⁹ Faqja zyrtare e portalit qeveritar e- Albania: <https://e-albania.al/>
- ¹²⁰ Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit: <https://akshi.gov.al/>
- ¹²¹ Rekomandimi Nr. R (2000) 10 i Komitetit të Ministrave për vendet anëtare mbi Kodin e Sjelljes për Zyrtarët Publik, Këshilli i Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/16806cc1ec>
- ¹²² Rezoluta 433 (2018) mbi Kodin Evropian të Sjelljes për të gjithë Personat e Përfshirë në Qeverisjen Vendore dhe Rajonale, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/16808d3295>
- ¹²³ Rezoluta 434 (2018) dhe Rekomandimi 423 (2018) mbi Konfliktet e Interesit në nivel vendor dhe rajonal, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/16808d33d0>
- ¹²⁴ Manaxhimi i Konfliktit të Interesit në Shërbimin Publik: Udhëzimet e OECD dhe Eksperiencat e Vendeve, Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim 2003, Linku: <https://www.oecd.org/gov/ethics/48994419.pdf>
- ¹²⁵ Deklarimi i Aseteve për Zyrtarët Publik: Një Mekanizëm për Parandalimin e Korrupsionit, Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim, 2011. Linku: <http://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/47489446.pdf>
- ¹²⁶ Ligji Nr. 9049 "Për deklarimin dhe Kontrollin e pasurive, të detyrimeve financiare të të zgjedhurve dhe të disa nëpunësve publikë": <http://www.hidaa.gov.al/ligji-nr/?lang=en>
- ¹²⁷ Faqja zyrtare e Inspektoratit të Lartë të Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Konfliktit të Interesave (ILDKPKI): <http://www.hidaa.gov.al/root/misioni-yne/?lang=en>
- ¹²⁸ Ligji Nr. 9367 "Për parandalimin e konfliktit të interesave në ushtrimin e funksioneve publike": <http://www.hidaa.gov.al/ligji-nr-9367/?lang=en>
- ¹²⁹ Ibid. Neni 41 dhe 42.
- ¹³⁰ Guidë për parandalimin e konfliktit të interesave në qeverisjen vendore. Linku: <http://www.hidaa.gov.al/>

publikime/Guide_PKI_qeverisjen_vendore.pdf

¹³¹ Manual shpjegues për Parandalimin e Konfliktit të Interesit në Qeverisjen Vendor. Linku: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pnadw426.pdf

¹³² Rregullore e Funksionimit të Këshillit të Bashkisë Tiranë: <http://www.tirana.al/keshilli-bashkiak/rregullorja-e-keshillit-bashkiak/>

¹³³ Standartet Ndërkombëtare të Kontabilitetit për Sektorin Publik (IPSAS), Bordi IPSAS. Linku: <https://www.iasplus.com/en/resources/global-organisations/ipsasb>

¹³⁴ Standartet Ndërkombëtare të Institucioneve të Larta të Auditit Korniza (ISSAI). Linku: <http://www.issai.org>

¹³⁵ Ligji Nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/permbledhese/pushteti%20vendor_varianti%20perfundimtar.pdf

¹³⁶ Faqja zyrtare e Kontrollit të Lartë të Shtetit: http://www.klsh.org.al/web/Kontrolli_i_Larte_i_Shtetit_79_1.php

¹³⁷ Ligji Nr. 154/2014 “Për organizimin dhe funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit”. Linku: http://dap.gov.al/images/LegjislacioniAP/ligj_154_27.11.2014.pdf

¹³⁸ Ndreja G. (2013), *Raportimi i Auditimit (Guidë) KLSH*. Linku: http://www.klsh.org.al/web/raportimi_i_auditimit_953.pdf

¹³⁹ Faqja zyrtare e Këshillit Bashkiak Fier: <http://bashkiafier.gov.al>

¹⁴⁰ Shpenzime Publike dhe Përgjegjshmëri Financiare (SHPPF) *Vlerësim i Bashkisë Fier*. Linku: http://www.plgp.al/images/pdf-files/Fier%20PEFA_alb_final.pdf

¹⁴¹ Rekomandimi Nr. R (2000) 10 i Komitetit të Ministrave të shteteve anëtare mbi Kodin e Sjelljes për Zyrtarët Publik, Këshilli i Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/16806cc1ec>

¹⁴² Rezoluta 433 (2018) mbi Kodin Evropian të Sjelljes për të gjithë Personat e Përfshirë në Qeverisjen Vendore dhe Rajonale, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/16808d3295>

¹⁴³ *Udhëzues i Shkurtuar mbi Etikën Publike në Nivel Vendor, Këshilli i Evropës*. Linku: <https://rm.coe.int/1680748013>

¹⁴⁴ Whitton H., Zbatimi i Standarteve Etike Efektive në Qeveri dhe Shërbimin Civil, Transparency International, 2001. Linku: <https://www.oecd.org/mena/governance/35521740.pdf>

¹⁴⁵ Ligji Nr. 9131 “Për rregullat e Etikës në Admisitratën Publike. Linku: http://www.hidaa.gov.al/english/laws/l_9131.htm

¹⁴⁶ Ligji Nr. 152/2013 “Për Nëpunësit Civil”. Linku: <http://www.qbz.gov.al/botime/Permbledhese-Nepunesi%20Civil.pdf>

¹⁴⁷ Për informacion të mëtejshëm mbi legjislacionin Shqiptar lidhur me kodin e sjelljes së nëpunësve publikë, referojuni: IDM, Forcimi i Integritetit të Administratës Publike në Shqipëri, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2016, faqet 20-21. Linku: http://idmalbania.org/wp-content/uploads/2015/12/Integrity-in-Public-Administration_Alb.pdf

¹⁴⁸ Faqja zyrtare e Këshillit Bashkiak Shkodër: <http://www.bashkiashkoder.gov.al>

¹⁴⁹ Kodi Etik i Bashkisë Shkodër: http://www.bashkiashkoder.gov.al/web/kodi_etik_217.pdf

¹⁵⁰ Protokoll i Shtesë i Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Vendore mbi të Drejtën për të marrë jesë në çështjet e një autoriteti vendor (CETS Nr. 207), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/207>

¹⁵¹ Udhëzues i Mekanizmit të Ankesave Këshilli Danez i Refugjatëve, 1 Janar 2008. Linku: <https://www.alnap.org/help-library/complaints-mechanism-handbook>

¹⁵² Wood A., “Përmbledhje e Mekanizmit të Ankesave OJF – Komunitet”, World Vision, Shtator 2011. Linku: <https://www.alnap.org/help-library/overview-of-ngo-community-complaints-mechanisms-global-accountability-discussion-series>

¹⁵³ Chêne M., “Praktika e Mirë në Mekanizmat e Ankesave nga Komuniteti”, Transparency International, 5 Prill 2013. Linku: https://www.transparency.org/files/content/corruptionqas/Complaint_mechanisms.pdf

¹⁵⁴ Ligji Nr. 139/2015 “Për VetëQeverisjen Vendore”, 17 Dhjetor 2015. Linku: <http://www.qbz.gov.al/botime/>

permbledhese/pushteti%20vendor_varianti%20perfundimtar.pdf

¹⁵⁵ Ligji Nr. 44/2015 “Për Kodin e Procedurave Administrative” 30 Prill 2015. Linku: <http://www.dap.gov.al/legjislacioni/per-administraten-publike/135-ligj-nr-44-2015-kodi-i-procedurave-administrative-i-republikes-se-shqiperise>

¹⁵⁶ “E drejta për informim: Procedura e ankimit dhe sanksionet në rast të refuzimit të kërkesës për informim”, Zyra e Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjes së të Dhënave Personale në Shqipëri dhe Fondacioni Shoqëria e Hapur për Shqipërinë, 2017. Linku: http://www.idp.al/wp-content/uploads/2017/03/E_drejta_per_informim-Procedura_e_ankimit.pdf

¹⁵⁷ Letër e Standartizuar për Ankesa, Zyra e Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e Të Dhënave Personale në Shqipëri: Linku: <http://www.pyetshtetin.al/ankohuni-tek-komisioneri/>

¹⁵⁸ Protokoll i Shtesë i Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Vendore mbi të Drejtën për të marrë pjesë në çështjet e një autoriteti vendor (CETS Nr. 207), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/207>

¹⁵⁹ Udhëzuesit për pjesëmarrjen qytetarë në vendimmarrjen politike, CM(2017)83-final, Komiteti i Ministrave i Këshillit të Evropës, 27 Shtator 2017. Linku: <https://rm.coe.int/guidelines-for-civil-participation-in-political-decision-making-en/16807626cf>

¹⁶⁰ Rezoluta 435 (2018) dhe Rekomandimi 424 (2018) mbi Transparencën dhe qeverisjen e hapur, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale i Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/16808d341c>

¹⁶¹ Parimet Themelore të OECD për Politikëbërje të Hapur dhe Gjithëpërfshirëse, Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim. Linku: <http://www.oecd.org/gov/46560128.pdf>

¹⁶² Fokusi te Qytetarët: Angazhimi Publik për Politika dhe Shërbime më të Mira, Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim, 28 Maj 2009. Linku: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264048874-en>

¹⁶³ Observatori i Inovacionit të Sektorit Publik, Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim. Linku: <https://www.oecd.org/governance/observatory-public-sector-innovation/blog/page/findingtherighttools.htm>

¹⁶⁴ Udhëzues i Qeverisjes së Hapur, Partneritet i Qeverisjes së Hapur, 29 Qershor 2015. Linku: <https://www.opengovpartnership.org/resources/open-government-guide>

¹⁶⁵ Seti i Instrumentave për Partneritetin e Qeverisjes së Hapur, 1 Dhjetor 2016. Linku: <https://www.opengovpartnership.org/resources/ogp-toolbox>

¹⁶⁶ Rrjeti i Inovacionit të Sektorit Publik, Qeveria Australiane. Linku: <https://innovation.govspace.gov.au>

¹⁶⁷ Udhëzues i Politikëbërjes së Hapur, Kabineti i Qeverisë së Britanisë së Madhe, 3 Janar 2017. Linku: <https://www.gov.uk/guidance/open-policy-making-toolkit>

¹⁶⁸ Ligji Nr. 139/2015 “Për VetëQeverisjen Vendore”, 17 Dhjetor 2015. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/permbledhese/pushteti%20vendor_varianti%20perfundimtar.pdf

¹⁶⁹ Fondacioni Shoqëria e Hapur për Shqipërinë (SOROS), *Rritja e transparencës dhe promovimi i vendimmarrjes me pjesëmarrje në qeverisjen vendore në Shqipëri*, Transparency International Albania, Mars 2014. Linku: <http://tia.al/wp-content/uploads/2014/04/RRITJA-E-TRANSPARENC%C3%8BS-DHE-PROMOVIMI-I-VENDIMMARRJES-ME-PJES%C3%8BMARRJE-N%C3%8B-QEVERISJEN-VENDORE-NE-SHQIP%C3%8BRI-1.pdf>

¹⁷⁰ “Ngrihet në Durrës komisioni këshillimor qytetar vendor, projekt i USAID në bashkëpunim me Bashkinë e Durrësit”, Website Zyrtar i bashkisë Durrës, 2012. Linku: <http://www.durres.gov.al/index.php/zyra-shtypit/378-ngrihet-ne-durres-komisioni-keshillimor-qytetar-vendor-projekt-i-usaid-ne-bashkepunim-me-bashkine-e-durresit>

¹⁷¹ Protokoll i Shtesë i Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Vendore mbi të Drejtën për të marrë pjesë në çështjet e një autoriteti vendor (CETS Nr. 207), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/207>

¹⁷² Rezoluta 405 (2016) mbi Buxhetimin me Pjesëmarrje, Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale i Këshillit të Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/1680718ce9>

¹⁷³ Heimans J., Forcimi i Pjesëmarrjes në Manaxhimin e Shpenzimeve Publike: Rekomandimet Politike për Aktorët Kryesorë, Dokument Politikash Nr. 22, Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim, 2002. Link: <http://www.oecd-ilibrary.org/development/strengthening-participation-in-public-expenditure->

management_640564834060

¹⁷⁴ Shah A. (ed.), Buxhetimi me Pjesëmarrje, Seria e Llogaridhënies dhe Qeverisjes së Sektorit Publik, Banka Botërore 2007, Washington DC. Linku: <http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/ParticipatoryBudgeting.pdf>

¹⁷⁵ 72 Pyetjet më të Shpeshta rreth Buxhetimit me Pjesëmarrje, Seria e Udhëzuesit të Qeverisjes Urbane, Habitatit i KB, Korrik 2004, Quito. Linku: <https://unhabitat.org/books/72-frequently-asked-questions-about-participatory-budgeting/>

¹⁷⁶ Udhëzuesit e Njësitëve të Buxhetimit me Pjesëmarrje dhe si të veprohet, Rrjeti PB. Linku: <https://pbnetwork.org.uk/participatory-budgeting-toolkits-and-how-to-guides/>

¹⁷⁷ Anketa e Studimit të Buxhetit të Hapur Vendor, Partneriteti Ndërkombëtar i Buxhetit, Tetor 2013, Washington DC. Linku: https://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/SN-OBS_Questionnaire_final020514vrquestions_em.pdf

¹⁷⁸ Parimet e Pjesëmarrjes Publike në Politikat Fiskale, Iniciativa Globale për Transparencë Fiskale, 13 Mars 2016. Linku: http://www.fiscaltransparency.net/pp_principles/

¹⁷⁹ "Vëzhgimi Buxhetimi i Hapur 2017: Shqipëria", Partneriteti i Buxhetimit Ndërkombëtar. Linku: <https://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/albania-open-budget-sugkfkfkdwkee%E2%80%99212p;8u%20rvey-2017-summary.pdf>

¹⁸⁰ Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë. Linku: <https://www.parlament.al/wp-content/uploads/2015/10/kushtetuta-perditesuar-1.pdf>

¹⁸¹ *Buxhetimi me Pjesëmarrje Udhëzues për Pushtetin Vendor në Shqipëri*, Banka Botërore, 2006, Washington DC. Linku: http://web.worldbank.org/archive/website01337/WEB/IMAGES/PBP_TO-2.PDF

¹⁸² CRNVO - Centar za razvoj nevladinih organizacija (2013), *Pjesëmarrja e qytetarëve dhe bashkëpunimi mes sektorit civil dhe vetëqeverisjeve lokale në Mal të Zi dhe Shqipëri*, Studio Mouse, Podgorica. Linku: https://www.crnvo.me/sites/crnvo/files/article_files/ucisce_gradjana_alb_4_web.pdf

¹⁸³ Protokolli Shtesë i Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Vendore mbi të Drejtën për të marrë pjesë në çështjet e një autoriteti vendor (CETS Nr. 207), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/207>

¹⁸⁴ Rodrigo D. and Andrés Amo P., "Dokumenti Historik mbi Konsultimin Publik, Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim, 2006. Linku: <https://www.oecd.org/mena/governance/36785341.pdf>

¹⁸⁵ Udhëzuesit për pjesëmarrjen qytetare në vendimmarrjen politike, CM(2017)83-final, Komiteti i Ministrave i Këshillit të Evropës, 27 Shtator 2017. Linku: <https://rm.coe.int/guidelines-for-civil-participation-in-political-decision-making-en/16807626cf>

¹⁸⁶ Rekomandimi CM/Rec(2018)4 i Komitetit të Ministrave të vendeve anëtare mbi pjesëmarrjen e qytetarëve në jetën publike lokale, Këshilli i Evropës. Linku: <https://rm.coe.int/16807954c3>

¹⁸⁷ Ligji Nr. 146/2014 "Për Njoftimin dhe Konsultimin Publik" 30 Tetor 2014. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2014/PDF-2014/178-2014.pdf

¹⁸⁸ Strategjia Ndërsëktoriale për Decentralizimin dhe Qeverisjen Vendore 2015-2020, Këshilli i Ministrave i Republikës së Shqipërisë, 29 Korrik 2015. Linku: http://www.qbz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2015/PDF-2015/147-2015.pdf

¹⁸⁹ Protokolli Shtesë i Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Vendore mbi të Drejtën për të marrë pjesë në çështjet e një autoriteti vendor (CETS Nr. 207), Këshilli i Evropës. Linku: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/207>

¹⁹⁰ Premtimi dhe Problemet e E-Demokracisë: Sfidat e Angazhimit të Qytetarëve Online, Organiata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim, 2003. Linku: <http://www.oecd.org/gov/digital-government/35176328.pdf>

¹⁹¹ Rregullorja e Parlamentit të Republikës së Shqipërisë: <https://www.parlament.al/aktet-normative/rregullorja-akte-normative/>

¹⁹² Ligji Nr. 44/2015 "Për Kodin e Procedurave Administrative", 30 Prill 2015. Linku: <http://www.dap.gov.al/legjisllacioni/per-administraten-publike/135-ligj-nr-44-2015-kodi-i-procedurave-administrative-i-republikes-se-shqiperise>

¹⁹³ Ismailaj, A. (2015), "Dita Ndërkombëtare e Personave me Aftësi të Kufizuar, Dhjetor 3 / Peticion në Bashkinë Tiranë", Agjensia Telegrafike Shqiptare, Tirana. Linku: <https://ata.gov.al/dita-nderkombetare-e-pak-peticion-ne-bashkine-e-tiranes-dhe-pedalim/>

Transparenca dhe pjesëmarrja qytetare janë mekanizma kyç në zhvillimin e qeverisjes së mirë. Këto mekanizma krijojnë kushtet për qytetarët që të kuptojnë dhe të vlerësojnë vendimet që qeveria merr në emër të tyre, si dhe të sigurohen që nevojat dhe këndvështrimet e tyre merren në konsideratë në procesin e vendimmarrjes.

Transparenca dhe pjesëmarrja efektive mund të ndihmojnë në shmangien e korrupsionit dhe keq-qeverisjes. Këto mekanizma janë edhe më shumë pozitive pasi mundësojnë krijimin e kushteve për rritjen e besimit. Së fundmi, ato ndihmojnë qeveritë për të përfituar nga aftësitë dhe eksperiencia e qytetarëve për të mundësuar vendimmarrje më të mirë dhe ofrimin më efektiv të shërbimeve publike.

Në këtë kuptim, ky udhëzues synon të mbështesë autoritetet vendore në përpjekjet e tyre për të pasur qeverisje më transparente, etike dhe të orientuar nga qytetarët. Kjo shërben si një guidë praktike mbi mekanizmat e transparencës dhe pjesëmarrjen qytetare, duke përfshirë një vlerësim konçiz të formave më të përhapura të korrupsionit në vend, kombinuar me shembuj të praktikave më të mira.

GOVERNMENT
PRINCIPALITY OF LIECHTENSTEIN

*Ky publikim u financua nga
Qeveria e Principatës së Lihtenshtajnit.*

Këshilli i Evropës është organizata kryesore e kontinentit për të drejtat e njeriut. Në të bëjnë pjesë 47 shtete anëtare, 28 prej të cilëve janë shtete anëtare të Bashkimit Evropian. Kongresi i Autoriteteve Vendore dhe Rajonale është një institucion i Këshillit të Evropës, përgjegjës për fuqizimin e demokracisë vendore dhe rajonale në 47 vendet anëtare. Ky institucion përbëhet nga dy dhoma – Dhoma e Autoriteteve Vendore dhe Dhoma e Rajoneve - dhe tre komitete, të cilat bëjnë bashkë 648 zyrtarë të përzgjedhur që përfaqësojnë më shumë se 200 000 autoritete vendore dhe rajonale.

<https://www.coe.int/congress>